Jaarbericht 2012

Procesvertegenwoordiging Hof van Justitie van de EU

Inbreng van de Nederlandse regering

Inhoudsopgave

Voorwoord 6

1. Procesvertegenwoordiging bij het EU-Hof van Justitie en het Gerecht 10

Plaats en bezetting 11
Zaakbehandeling 11
Zaken voor het Hof van Justitie en het Gerecht 12
Prejudiciële zaken 12
Rechtstreekse zaken 13
Prejudiciële spoedprocedure en versnelde procedure 14
Advieszaken 14
Zaken voor het Ambtenarengerecht en het EVA-Hof 15
De Raadswerkgroep Hof 15
Het Agentennetwerk 15
Kennisoverdracht 16

2. Uitspraken van het EU-Hof van Justitie en het Gerecht 18

Asiel en Migratie 19
Associatieverdrag Turkije 24
Burgerschap 24
Burgerlijke en Handelszaken - EEX-Verordening 27
Consumentenbescherming 29
Douane 29
Eurocrisis 31
Fiscaal recht - Directe belasting 31
Handvest 37
Intellectueel eigendom 37
Landbouw 38
Mededinging 39
Milieu 40
Sancties 41
Sociaal recht 42
Staatssteun 44

Strafrecht 46
Structuurfondsen - EFRO 47
Vennootschapsrecht 48
Vrij verkeer - Diensten 49
Vrij verkeer - Goederen 50
Vrij verkeer - Kapitaal 51
Vrij verkeer - Personen 54
Vrij verkeer - Vestiging 55

Bijlagen 58

Bijlage 1 59
In 2012 gewezen arresten met Nederlandse inbreng, op nummer gesorteerd

Bijlage 2 63
Aanhangige zaken op 31 december 2012 met Nederlandse inbreng, op nummer gesorteerd

Bijlage 3 69
Statistieken van de Nederlandse inbreng bij het EU-Hof van Justitie en het Gerecht in 2012

Voorwoord

Met dit zevende jaarbericht van de Nederlandse procesvertegenwoordiging bij het Hof van Justitie van de Europese Unie (het Hof en het Gerecht) geven wij u een overzicht van de zaken waaraan de Nederlandse regering het afgelopen jaar heeft deelgenomen.

De rechtspraak van het Hof en het Gerecht is essentieel voor Nederland. Hun uitspraken dragen bij aan de rechtsontwikkeling binnen de Europese Unie en kunnen van invloed zijn op het Nederlandse recht en beleid. Europese jurisprudentie dwingt soms tot aanpassing van de nationale regelgeving of uitvoeringspraktijk. Door actief zijn visie naar voren te brengen in Luxemburg, kiest Nederland ervoor om invloed uit te oefenen op deze rechtsontwikkelingen.

Ook in 2012 hebben het Hof van Justitie en het Gerecht belangrijke uitspraken gedaan. Zo heeft een voltallig Hof in de zaak *Pringle* het groene licht gegeven aan het ESM-verdrag dat voorziet in een permanent noodfonds om de stabiliteit van de eurozone te waarborgen. Pogingen van derdelanders om een verblijfsrecht te claimen vanwege hun familieband met een Unieburger leverden in de zaken *Iida*, *Rahman* en *O en S* geen succes op. Het Hof was ook terughoudend in de zaak *Dominguez* met het oordeel dat richtlijnbepalingen geen directe verplichtingen opleggen aan particulieren. Belangrijk voor de Nederlandse regering was ook de Nederlandse prejudiciele zaak *Adil*, waarin het Hof uitspraak heeft gedaan over de verenigbaarheid met het Unierecht van het zogeheten 'Mobiel Toezicht Veiligheid'. Een bespreking van deze en andere zaken vindt u in hoofdstuk 2 van dit jaarbericht.

In 2012 hebben het Hof en het Gerecht 68 zaken afgedaan waaraan de Nederlandse regering een bijdrage heeft geleverd. Van de 53 prejudiciële zaken waren er 17 afkomstig van Nederlandse rechters en 36 van rechters uit andere lidstaten. Daarnaast was de Nederlandse regering betrokken bij 15 zogeheten rechtstreekse zaken. Eén daarvan betrof het door Nederland ingestelde beroep tegen de ING-staatsteunbeschikking. Vier keer heeft de Nederlandse regering zich moeten verweren in inbreukprocedures die de Europese Commissie tegen Nederland was gestart. In negen zaken heeft Nederland geïntervenieerd aan de zijde van één van de partijen bij het geschil. Nederland heeft één hogere voorziening ingesteld tegen een

uitspraak van het Gerecht. Het oordeel van het Hof van Justitie en het Gerecht komt in een ruime meerderheid van deze zaken overeen met het door de Nederlandse regering ingebrachte standpunt.

Dit jaarbericht kent twee hoofdstukken. Hoofdstuk 1 geeft een overzicht van de werkzaamheden van de Nederlandse procesvertegenwoordiging in Luxemburg. Hoofdstuk 2 bevat de samenvattingen van alle uitspraken in zaken waaraan Nederland heeft deelgenomen. Zoals ieder jaar betreffen deze arresten verschillende onderwerpen, zoals asiel en migratie, burgerschap, douane, fiscaal recht, sociaal recht en de fundamentele vrijheden.

Ik hoop dat dit jaarbericht bruikbaar en inzichtelijk is. Vragen en suggesties stellen wij op prijs en kunt u sturen naar *DJZ-ER@minbuza.nl*. Ook wijs ik u graag op de website van het Expertise Centrum Europees Recht van de afdeling Europees recht van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (www.minbuza.nl/ecer).

Ik dank in het bijzonder George Dictus en Pieter Corpeleijn voor het werk dat zij voor dit jaarbericht hebben verricht.

Den Haag, februari 2013

Namens de gemachtigden bij het Hof van Justitie van de EU en het EVA-Hof,

Corinna Wissels,

Hoofd van de afdeling Europees recht, Ministerie van Buitenlandse Zaken

Mielle Bulterman, Hoofd Hofcluster
Babette Koopman
Jurian Langer
Marlies Noort
Michelle de Ree
Charlotte Schillemans

Esther Verschuur, secretaris ICER-H
Margo Crucq, griffier

1

Procesvertegenwoordiging bij het EU-Hof van Justitie en het Gerecht

Plaats en bezetting

Door regelmatig haar visie naar voren te brengen in Luxemburg, kiest de Nederlandse regering ervoor om invloed uit te oefenen op de rechtsontwikkelingen van het EU-Hof van Justitie en het Gerecht. Nederland is daarom een actieve lidstaat in zaken bij deze Europese hoven.
De procesvoering namens de Nederlandse regering bij de Europese hoven wordt gedaan door zeven gemachtigden van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Onder de 'Europese hoven' zijn in de context van dit jaarbericht begrepen het EU-Hof van Justitie, het EU-Gerecht, het EU-Ambtenarengerecht en het Hof van de Europese Vrijhandelsassociatie (het EVA-Hof), maar niet het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM).
De gemachtigden behoren tot het Hofcluster van de afdeling Europees recht (DJZ/ER), één van de afdelingen van de Directie Juridische Zaken. Het hoofd van de afdeling Europees recht is ook gemachtigd. Zij is verantwoordelijk voor de coördinatie van de procesvoering en treedt bij zittingen regelmatig op namens de Nederlandse regering. Het Hofcluster wordt ondersteund door een griffier. Deze griffier is met name belast met de registratie van de zaken, de stroom van processtukken van en naar de Europese hoven en de distributie van de stukken naar de verschillende departementen.

Zaakbehandeling

Het Hofcluster coördineert de voorbereiding en de formulering van het standpunt van de Nederlandse regering voor de Europese hoven in zowel prejudiciële als rechtstreekse zaken. Deze zaken kunnen alle mogelijke onderwerpen van het Europese recht beslaan.

Totstandkoming van de Nederlandse inbreng: de ICER-H

De beslissing om namens de Nederlandse regering een inbreng te leveren in een aanhangige zaak wordt genomen in de Interdepartementale Commissie Europees Recht - Hofzaken (ICER-H). De ICER-H is een vaste werkgroep van de Interdepartementale Commissie Europees Recht (ICER) en is belast met de procedures voor de Europese hoven. Alle departementen zijn in de ICER-H vertegenwoordigd.

De ICER-H komt elke twee weken bijeen en wordt voorgezeten door het hoofd van de afdeling Europees recht of door het hoofd van het Hofcluster. Tijdens de tweewekelijkse vergaderingen worden alle bij de Europese hoven aanhangige zaken en de door deze hoven gedane uitspraken beoordeeld op hun relevantie voor Nederland. In 2012 zijn er 632 nieuwe zaken aanhangig gemaakt bij het Hof van Justitie en 617 bij het Gerecht. Het Hof heeft in 2012 595 zaken afgedaan. Bij het Gerecht waren dit er 688.

Een reden voor een Nederlandse inbreng in een bepaalde zaak kan bijvoorbeeld gelegen zijn in de mogelijke gevolgen van een uitspraak voor de Nederlandse regelgeving of het Nederlandse beleid. Ook mogelijke financiële consequenties of het streven naar de beïnvloeding van bepaalde Europese rechtsontwikkelingen in een door Nederland wenselijk geachte richting kunnen redenen zijn om in een zaak te interveniëren. Nadat in de ICER-H is besloten tot Nederlandse deelname, wordt de zaak in behandeling genomen door het Hofcluster. Dit gebeurt altijd in nauwe samenwerking met de experts van de bij de zaak betrokken departementen.

Zaken voor het Hof van Justitie en het Gerecht

Prejudiciële zaken

In een prejudiciële zaak stelt een nationale rechter het Hof een vraag over de uitleg van het Unierecht. Deze procedure, die wordt geregeld in artikel 267 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU), beoogt een doeltreffende en uniforme toepassing van het Europese recht te waarborgen, zodat een verschil in uitleg van het Unierecht in de diverse lidstaten wordt voorkomen.

In deze procedure stelt de nationale rechter een prejudiciële vraag in een zogenaamde ‘verwijzingsuitspraak’. De term ‘prejudicieel’ duidt erop dat de uitspraak van het Hof over de gestelde vraag vooraf gaat aan de eindbeslissing van de nationale rechter. Op deze prejudiciële vraag geeft het Hof antwoord in de vorm van een arrest of een met redenen omklede beschikking. De nationale rechter past vervolgens de gegeven uitleg toe op het nationale geschil.

Aan de prejudiciële procedure kunnen de betrokken nationale procespartijen, de lidstaten en de Europese instellingen deelnemen door hun standpunt over de gestelde vragen kenbaar te maken aan het Hof. Alle nationale verwijzingsuitspraken worden door het Hof aan het Hofcluster van de afdeling Europees recht toegestuurd. Deze uitspraken worden vervolgens in de ICER-H beoordeeld en geselecteerd op een eventueel Nederlands belang.

De prejudiciële procedure kent in beginsel twee fasen: de fase van de schriftelijke opmerkingen en die van de mondelinge behandeling, oftewel de zitting. Zaken kunnen evenwel zonder zitting worden afgedaan.
Lidstaten kunnen zowel in zaken van eigen bodem als in zaken afkomstig uit andere lidstaten opmerkingen indienen. In Nederlandse verwijzingsuitspraken dient de Nederlandse regering in beginsel altijd opmerkingen in.

Rechtstreekse zaken

Nederland kan in rechtstreekse zaken optreden als partij of als interveniënt. Als partij kan Nederland zowel optreden in de hoedanigheid van verzoeker als in de hoedanigheid van verweerder.
Als verweerder kan Nederland bijvoorbeeld bij een zaak betrokken zijn wanneer de Europese Commissie een inbreukprocedure tegen Nederland heeft ingesteld krachtens artikel 258 VWEU. In een dergelijke procedure verzoekt de Commissie het Hof om vast te stellen dat Nederland in strijd handelt met de op deze lidstaat rustende Europeesrechtelijke verplichtingen.
Nederland kan in rechtstreekse zaken ook als verzoeker optreden middels een beroep tot nietigverklaring krachtens artikel 263 VWEU. Vaak betreffen deze zaken een beroep tegen een Commissiebeschikking die gericht is aan Nederland, bijvoorbeeld met betrekking tot staatssteun. Deze beroepen worden in de regel door het Gerecht behandeld. Hoger beroep is doorgaans mogelijk bij het Hof van Justitie.
Nederland kan zich ook als interveniënt voegen in een zaak tussen derde partijen (particulieren, lidstaten, instellingen). Een interventie dient altijd plaats te vinden ter ondersteuning van één van de partijen. Daar het als interveniënt in een rechtstreekse procedure niet eenvoudig is om nuances aan te brengen in een zaak, wordt door lidstaten van deze mogelijkheid niet vaak gebruikgemaakt.
Ook rechtstreekse procedures kennen in de regel twee fasen: een schrifte-

lijke en een mondelinge. De schriftelijke fase bestaat doorgaans uit twee ronden. In de eerste ronde maken de partijen hun zienswijze bekend in een verzoekschrift of verweerschrift. In de tweede schriftelijke ronde doen partijen dit middels repliek of dupliek.

Prejudiciële spoedprocedure en versnelde procedure

De gemiddelde looptijd van een zaak bij het Hof is al sinds enkele jaren ongeveer anderhalf jaar. De prejudiciële spoedprocedure en de versnelde procedure kunnen, bij wijze van uitzondering, deze duur aanmerkelijk bekorten.

Op 1 maart 2008 is de prejudiciële spoedprocedure, de zogenaamde *Procédure Préjudicielle d'Urgence* (PPU), in werking getreden. In deze procedure, die is vastgelegd in artikel 107 van het procesreglement van het Hof, kan een nationale rechter het Hof verzoeken om spoedbehandeling van een prejudiciële verwijzing wanneer er vragen aan de orde zijn die betrekking hebben op politiële en justitiële samenwerking in strafzaken of op visa, asiel en migratie (deel III, titel V VWEU). In deze procedure kunnen alleen de nationale procespartijen, de EU-instellingen en de lidstaat van de verwijzingsuitspraak deelnemen aan de schriftelijke fase. De overige lidstaten kunnen wel deelnemen aan de mondelinge behandeling. In 2012 heeft het Hof in vier prejudiciële spoedprocedures uitspraak gedaan. Eén daarvan was de Nederlandse prejudiciële zaak *Adil*. Deze heeft het Hof als PPU behandeld vanwege de inbewaringstelling van Adil.

Naast de spoedprocedure is er de mogelijkheid voor het Hof om een zaak versneld te behandelen. Deze versnelde procedure is verankerd in artikel 105 van het procesreglement van het Hof. Dit is de zogenaamde *Procédure Préjudicielle Accélérée* (PPA). In deze procedure kunnen wel alle lidstaten aan de schriftelijke fase meedoen. In 2012 heeft het Hof twee zaken versneld behandeld. Een van deze zaken was de zaak *Pringle* over de geldigheid van het ESM-verdrag.

Adviezaken

Op grond van artikel 218, lid 11 VWEU kunnen lidstaten, het Europees Parlement, de Raad of de Europese Commissie bij het Hof advies inwinnen over de verenigbaarheid van een beoogde internationale overeenkomst met de EU-verdragen. Deze advisering door het Hof betreft vooral de verdeling

van de bevoegdheden tussen de EU en de lidstaten. In een dergelijke adviesprocedure mogen zowel lidstaten als instellingen interveniëren om hun visie naar voren te brengen. Advieszaken doen zich niet elk jaar voor. In 2012 zijn er geen adviesvragen door het Hof behandeld.

Zaken voor het Ambtenarengerecht en het EVA-Hof

Ook in zaken voor het Ambtenarengerecht en het EVA-Hof bestaat de mogelijkheid tot interventie of het indienen van opmerkingen. Van deze mogelijkheid wordt, gezien de aard van de zaken, door Nederland (en andere lidstaten) niet vaak gebruikgemaakt. In 2012 hebben deze hoven geen arresten gewezen in zaken waarbij Nederland betrokken was.

De Raadswerkgroep Hof

In de Raadswerkgroep Hof van Justitie vinden de onderhandelingen plaats over onderwerpen die het Hof aangaan. Afgelopen jaar is er onderhandeld over wijziging van het Reglement voor Procesvoering van het Hof en het Statuut van het Hof. Per 1 november 2012 zijn het nieuwe Statuut en Procesreglement van kracht geworden. Eveneens is onderhandeld over het voorstel van het Hof om het Gerecht met 12 extra rechters uit te breiden vanwege de achterstand die het Gerecht op dit moment heeft. Deze discussie loopt nog. De Nederlandse inbreng in deze Raadswerkgroep wordt geleverd door medewerkers van het Hofcluster in samenwerking met de juridisch adviseur van de Permanente vertegenwoordiging van Nederland bij de EU. De Nederlandse instructies voor de onderhandelingen worden afgestemd in de ICER-H.

Het Agentennetwerk

Het Hofcluster participeert actief in het netwerk van agenten waaraan alle EU-lidstaten deelnemen. Dit informele netwerk is in 2002 opgericht op Nederlands initiatief. Er wordt binnen het netwerk (elektronisch) informatie uitgewisseld over lopende zaken. Daarnaast biedt het netwerk de gelegenheid om het optreden van de verschillende lidstaten in zaken te

coördineren. Eenmaal per jaar komen alle agenten bijeen. In 2012 vond deze bijeenkomst plaats in Kopenhagen.

Kennisoverdracht

Medewerkers van het Hofcluster geven regelmatig lezingen en cursussen in binnen- en buitenland over werkgerelateerde onderwerpen, bijvoorbeeld aan de universiteiten van Amsterdam, Utrecht, Leiden en Maastricht, en aan de Academie voor Wetgeving. Er bestaan tevens verschillende mogelijkheden om stage te lopen bij het Hofcluster. Zo bestaat de gelegenheid om de buitenstage van de RAIO-opleiding bij het Hofcluster door te brengen. Ook wordt sinds 2011 elke maand een trainee van de Academie voor Overheidsjuristen bij DJZ/ER gedetacheerd. Daarnaast kunnen studenten een stage lopen bij DJZ/ER om zo kennis te maken met de Europese procesvoering. In 2012 hebben elf Academietrainees en zeven studentstagiaires op de afdeling meegewerkt.

2

Uitspraken van het EU-Hof van Justitie en het Gerecht

In dit hoofdstuk treft u een overzicht aan van alle in 2012 door het Hof van Justitie en het Gerecht gewezen arresten waaraan de Nederlandse regering heeft deelgenomen. De zaken zijn geordend naar onderwerp. Bij prejudiciele zaken staat tussen haakjes vermeld uit welke lidstaat de verwijzingsuitspraak afkomstig is.

Bij elk arrest wordt kort het standpunt van de Nederlandse regering weergegeven. De volledige tekst van de in dit jaarbericht besproken arresten vindt u op de website van het Expertise Centrum Europees Recht (ECER) van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (www.minbuza.nl/ecer) of op de website van het Hof van Justitie van de EU (http://curia.europa.eu). Op deze sites kunt u tevens terecht voor aanvullende informatie bij de uitspraken.

Asiel en Migratie

Arrest van het Hof van 26 april 2012, Commissie/Nederland, zaak C-508/10
Deze zaak gaat over de leges die Nederland vraagt voor het afgeven van een verblijfsvergunning aan derdelanders (met uitzondering van Turken) die beschikken over de status van langdurig ingezetene. De leges voor de afgifte van de verblijfsvergunning varieert van 188 EUR tot 830 EUR. Het Hof concludeert dat Nederland "overdreven en onevenredig hoge leges" vraagt van derdelanders met status langdurig ingezetene. Nederland handelt hiermee in strijd met de richtlijn langdurig ingezeten onderdanen van derde landen (Richtlijn 2003/109). Hoewel het de lidstaten vrij staat om de afgifte van verblijfsvergunningen afhankelijk te stellen van de inning van leges, mag de hoogte van die leges niet tot doel en evenmin tot gevolg hebben dat het verkrijgen van de door de richtlijn verleende rechten daardoor wordt belemmerd. Binnen die context valt het Hof over het feit dat het laagste bedrag (188 EUR) zeven maal hoger is dan het bedrag dat voor het verkrijgen van een nationale identiteitskaart moet worden betaald. Een dergelijk verschil toont aan dat de gevraagde leges onevenredig zijn en een belemmering kunnen vormen voor de uitoefening van de bij de richtlijn toegekende rechten.

Arrest van het Hof van 3 mei 2012, Kastrati, zaak C-620/10 (Zweden)
Kastrati is met haar twee minderjarige kinderen (Valdrina en Valdrin), derdelanders, Zweden ingereisd en heeft asiel gevraagd. Zij reisden op een

door Frankrijk afgegeven Schengenvisum. Zweden verzoekt Frankrijk dan ook het asielverzoek op grond van de Dublin-verordening (Verordening 343/2003) over te nemen. Vervolgens vraagt het gezin om een verblijfsvergunning in Zweden wegens bindingen met een in Zweden wonend persoon. Ook trekt het gezin het eerdere asielverzoek in. De Franse autoriteiten, die niet op de hoogte zijn van deze intrekking, stemmen in met de overname van mevrouw Kastrati en haar kinderen. De Zweedse vreemdelingendienst wijst het verzoek om een verblijfsvergunning (alsook het asielverzoek) vervolgens af. Kastrati gaat in beroep tegen dat besluit. Daarop vraagt de Zweedse rechter aan het Hof van Justitie welke gevolgen de intrekking van een asielverzoek kan hebben voor de toepassing van de Dublin-verordening. Anders dan de Nederlandse regering heeft betoogd komt het Hof tot de conclusie dat de intrekking van een asielverzoek vóórdat de aangezochte lidstaat met de overname van de asielzoeker heeft ingestemd, ertoe leidt dat de Dublin-verordening niet langer van toepassing is. De hoofddoelstelling van de Dublin-verordening, namelijk het vaststellen welke lidstaat verantwoordelijk is voor de behandeling van een asielverzoek, teneinde de verzoeker een daadwerkelijke toegang tot de procedure ter beoordeling van zijn vluchtelingenstatus te garanderen, kan dan namelijk niet meer worden bereikt.

Arrest van het Hof van 19 juli 2012, Adil, zaak C-278/12 PPU (Nederland, Raad van State)
Adil stelt afkomstig te zijn uit Afghanistan. Hij is in het kader van het Mobiel Toezicht Veiligheid (MTV) aangehouden bij een controle op de A67, als passagier van een bus komend uit de richting van Duitsland. Adil is vervolgens in vreemdelingenbewaring gesteld. De Raad van State legt het Hof de vraag voor of MTV-controles verenigbaar zijn met de Schengengrenscode. Vanwege de inbewaringstelling van Adil wordt de zaak door het Hof als PPU (spoedprocedure) behandeld. Op grond van artikel 21 van de Schengengrenscode mogen controles niet hetzelfde effect hebben als grenscontroles. Het Hof stelt dat de door de MTV-controles nagestreefde doelstellingen zich op bepaalde essentiële punten onderscheiden van grenscontroles. De MTV-controles hebben allereerst geen grenstoezicht tot doel, maar zijn ingesteld ter bestrijding van illegaal verblijf. De controles zijn bovendien gebaseerd op algemene politie-informatie en -ervaring over illegaal verblijf na grensoverschrijding. Daarnaast zijn preciseringen en beperkingen ingevoerd als randvoorwaarden voor de intensiteit, de frequentie en de selectiviteit van de controles. De MTV-

controles hebben daardoor niet hetzelfde effect als grenscontroles en zijn derhalve niet in strijd met de Schengengrenscode. Deze uitspraak komt overeen met het standpunt van de Nederlandse regering.

Arrest van het Hof van 5 september 2012, Y en Z, gevoegde zaken C-71/11 en C-99/11 (Duitsland)

In deze zaken is de vraag aan de orde wanneer er sprake is van vervolging op grond van het geloof die de bescherming als vluchteling op grond van Richtlijn 2004/83 (de kwalificatierichtlijn) rechtvaardigt. Twee Pakistanen hebben op die grond om asiel verzocht in Duitsland. Zij zijn leden van de Ahmaddhiya-geloofsgemeenschap, een hervormingsgezinde stroming binnen de Islam die als afvallig wordt beschouwd en waarvan lidmaatschap in Pakistan strafbaar is. Hierom en vanwege het willekeurige geweld waaraan zij zijn blootgesteld, zijn zij het land ontvlucht. Het asielverzoek werd in meerdere instanties afgewezen. Het *Bundesverwaltungsgericht* vraagt zich af wanneer er sprake is van een 'daad van vervolging' in de zin van artikel 9, lid 1, sub a van de richtlijn en of daarbij onderscheid gemaakt moet worden tussen de interne en de openbare beleving van het geloof. Het Hof overweegt dat dit onderscheid niet relevant is en niet verenigbaar met de ruime uitleg van het begrip 'godsdienst' zoals verwoord in artikel 10, lid 1, sub b van de richtlijn. Handelingen van vervolging moeten worden geïdentificeerd op basis van de aard en de gevolgen van de onderdrukking. Het zijn dan ook de zwaarwichtigheid van de maatregelen en sancties die tegen asielzoekers worden genomen die bepalen of een schending van de godsdienstvrijheid een vervolging in de zin van artikel 9, lid 1 van de richtlijn vormt. Een verbod op deelname aan openbare erediensten kan voldoende zwaarwichtig zijn om als een handeling van vervolging te worden aangemerkt wanneer daardoor het wezenlijke gevaar ontstaat om te worden vervolgd of onderworpen aan vernederende handelingen door de autoriteiten in het land van herkomst. Dit antwoord is op hoofdlijnen overeenkomstig de inbreng van de Nederlandse regering. Wanneer na onderzoek door de bevoegde autoriteiten vaststaat dat de asielzoeker bij terugkeer vanwege zijn godsdienst daadwerkelijk gevaar loopt op vervolging, moet hem de vluchtelingenstatus worden verleend. Dat hij vervolging kan ontlopen door af te zien van bepaalde godsdienstige handelingen is volgens het Hof niet relevant.

Beschikking van het Hof van 14 september 2012, Jaoo, zaak C-88/12 (Nederland, Rechtbank Roermond)
Deze zaak betreft vragen van de rechtbank Roermond over de verenigbaarheid van het Mobiel Toezicht Veiligheid. Na de uitspraak van het Hof in de zaak Adil (zie hierboven) heeft de rechtbank Roermond het Hof laten weten dat zij haar vragen niet wenste te handhaven. Vervolgens heeft het Hof doorhaling van de zaak Jaoo gelast.

Arrest van het Hof van 18 oktober 2012, Singh, zaak C-502/10 (Nederland, Raad van State)
Singh heeft sinds oktober 2001 in Nederland een verblijfsvergunning voor bepaalde tijd in verband met zijn werk als geestelijk voorganger van Guru Nanak Gurudwara (een Sikh-geloof). Zijn vergunning is jaarlijks verlengd. Na ruim 5 jaar verblijf in Nederland verzoekt Singh om een verblijfsvergunning als langdurig ingezetene op grond van de richtlijn langdurig ingezeten onderdanen van derde landen (Richtlijn 2003/109). De Staatssecretaris van Justitie heeft die aanvraag afgewezen omdat de verblijfsvergunning van Singh formeel beperkt is. Volgens de Staatssecretaris is de vergunning van Singh daarmee een zogeheten 'formeel beperkte verblijfsvergunning' in de zin van artikel 3, lid 2, sub e van de richtlijn. De vraag is of dit wel het geval is. Volgens het Hof heeft artikel 3, lid 2, sub e van de richtlijn betrekking op twee situaties. Ten eerste, de situatie van onderdanen van derde landen die in een lidstaat verblijven uitsluitend om redenen van tijdelijke aard (zoals een au pair), en ten tweede, de situatie van onderdanen van derde landen wier verblijfsvergunning formeel is beperkt. De zinsnede "in gevallen waarin hun verblijfsvergunning formeel beperkt is" is een autonoom Unierechtelijke begrip en moet uniform worden uitgelegd. Volgens het Hof valt hieronder niet een formeel beperkte verblijfsvergunning in de zin van het nationale recht, waarvan de formele beperking niet belet dat de betrokken onderdaan van een derde land zich duurzaam vestigt. Het staat aan de nationale rechter om, gelet op alle omstandigheden, na te gaan of dat inderdaad het geval is. Van belang kan hierbij zijn dat de geldigheid van een verblijfsvergunning voor achtereenvolgende tijdvakken kan worden verlengd, ook gedurende meer dan vijf jaar, en met name dat zij onbeperkt kan worden verlengd. Deze uitspraak wijkt daarmee af van het standpunt van de Nederlandse regering.

Arrest van het Hof van 22 november 2012, M, zaak C-277/11 (Ierland)
Verzoeker is een Rwandese vluchteling van Tutsi-oorsprong, die in Ierland om asiel heeft verzocht. Volgens de verzoeker zou hij gevaar lopen als hij terug zou keren naar Rwanda, omdat hij zowel in Rwanda als in Ierland kritiek heeft geuit op het huidige Rwandese regime. Verzoeker heeft in zijn beroep voor de verwijzende rechter verwezen naar een uitspraak van de Nederlandse Raad van State van 12 juli 2007. In deze uitspraak zou de Raad van State een bepaalde uitleg geven aan de samenwerkingsplicht zoals vervat in artikel 4, lid 1 van de kwalificatierichtlijn (Richtlijn 2004/83). Deze uitleg zou gunstig zijn voor verzoeker. De verwijzende rechter heeft naar aanleiding van deze uitspraak een prejudiciële vraag gesteld. Het Hof oordeelt dat de samenwerkingsplicht van een lidstaat met de asielzoeker niet aldus kan worden uitgelegd dat de lidstaat, alvorens een beslissing te nemen, betrokkene dient mee te delen dat zij voornemens is zijn verzoek af te wijzen en op welke gronden, zodat die verzoeker de mogelijkheid heeft om zijn standpunt dienaangaande kenbaar te maken. De Nederlandse regering heeft in deze zaak alleen opmerkingen ingediend om haar zienswijze op de uitspraak van 12 juli 2007 te geven. Volgens de Nederlandse regering had de verwijzende rechter de uitspraak van 12 juli 2007 van de Raad van State niet helemaal juist geduid.

Arrest van het Hof van 6 december 2012, Sagor, zaak C-430/11 (Italië)
Deze zaak betreft de strafbaarstelling van illegaal verblijf. De vraag is of de strafbaarstelling van illegaal verblijf in Italië in overeenstemming is met de terugkeerrichtlijn. In de terugkeerrichtlijn (Richtlijn 2008/115) staat hoe illegale derdelanders worden uitgezet. Naar aanleiding van eerdere uitspraken van het Hof (C-61/11, El Dridi, en C-329/11, Achughbabian) was er onduidelijkheid of een vrijheid ontnemende straf de nuttige werking van de terugkeerrichtlijn zou frustreren. Het Hof heeft nu bepaald dat de terugkeerrichtlijn zich niet verzet tegen bestraffing van illegaal verblijf ook met een vrijheid ontnemende straf. Een lidstaat moet echter wel garanderen dat de uitvoering van die straf wordt beëindigd zodra de uitzetting van de betrokken illegale derdelander mogelijk is. Dit standpunt komt overeen met hetgeen door de Nederlandse regering is bepleit.

Associatieovereenkomst EU-Turkije

Arrest van het Hof van 29 maart 2012, Kahveci en Inan, gevoegde zaken C-7/10 en C-9/10 (Nederland, Raad van State)

Nederland wil twee gezinsleden (Kahveci en Inan) van Turkse werknemers uitzetten vanwege hun strafrechtelijke verleden. Deze maatregel is gebaseerd op de nationale regels voor uitzetting van vreemdelingen (de zogenoemde glijdende schaal). Beide gezinsleden maken bezwaar tegen hun uitzetting en beroepen zich daarbij op de EU-associatieovereenkomst met Turkije. De werknemers hebben behalve de Turkse ook de Nederlandse nationaliteit. Daarmee vervalt volgens Nederland de mogelijkheid om zich te beroepen op het associatierecht en geldt alleen het Nederlandse recht. Het Hof volgt deze redenering niet. Gezinsleden van Turkse werknemers met een dubbele nationaliteit kunnen zich met een beroep op de EU-associatieovereenkomst met Turkije verzetten tegen hun uitzetting wegens strafrechtelijke veroordelingen. Dit volgt volgens het Hof met name uit de doelstelling van deze overeenkomst om de positie van Turkse werknemers en hun gezinsleden op sociaal gebied te verbeteren. Het verkrijgen van de Nederlandse nationaliteit doet hier niets aan af. Volgens het Hof moet de uitzetting van gezinsleden van Turkse werknemers plaatsvinden aan de hand van de regels van de EU-associatieovereenkomst met Turkije.

Burgerschap

Arrest van het Hof van 22 mei 2012, P.I., zaak C-348/09 (Duitsland)

In deze zaak gaat het om de vraag of het uitzetten van Unieburgers die langer dan 10 jaar in het gastland verblijven, is toegestaan wanneer er weliswaar niet van georganiseerde criminaliteit sprake is maar wel van zware criminaliteit, en er een groot risico op recidive bestaat. Deze vraag is gerezen in een geschil tussen P.I. en de burgemeester van de stad Remscheid (Duitsland). P.I. is een in 1965 geboren Italiaans staatsburger, ongehuwd en zonder kinderen. Hij woont sinds 1987 in Duitsland. In 2006 wordt hij veroordeeld tot 7½ jaar gevangenisstraf wegens aanranding en verkrachting van een kind dat op dat moment tot zijn huishouding behoorde. In 2007 gelast de burgemeester dat P.I. moet worden uitgezet op grond van de Duitse regelgeving. P.I. maakt bezwaar tegen zijn dreigende uitzetting en

stelt de Duitse regeling niet strookt met (de burgerschapsrichtlijn, (Richtlijn 2004/38). Het Hof deelt deze mening niet. Het Hof is van oordeel dat een verwijderingsmaatregel kan worden genomen wanneer het gedrag van de betrokken persoon een reële en actuele bedreiging voor een fundamenteel belang van de samenleving of van het gastland vormt. Hieronder valt ook zware criminaliteit met kans op recidive. Voordat het gastland een besluit tot verwijdering neemt, moet wel rekening worden gehouden met: de duur van het verblijf van de betrokkene op zijn grondgebied, de leeftijd, gezondheidstoestand, gezins- en economische situatie van betrokkene, zijn sociale en culturele integratie in dat land en de mate waarin hij binding heeft met zijn land van oorsprong. Deze uitspraak komt overeen met het standpunt van de Nederlandse regering.

Arrest van het Hof van 5 september 2012, Rahman, zaak C-83/11 (Verenigd Koninkrijk)
Deze zaak gaat over het recht op verblijf in de EU van derdelanders die familielid zijn van een Unieburger, maar niet behoren tot diens kerngezin. De broer, neef en halfbroer stellen dat zij ten laste komen van Rahman en diens Ierse echtgenote, en zich om die reden bij hen mogen voegen in het Verenigd Koninkrijk. Het Hof oordeelt dat dergelijke familieleden geen verblijfsrecht ontlenen aan de burgerschapsrichtlijn. Wel zijn lidstaten verplicht hun binnenkomst te vergemakkelijken. Dat betekent dat elk verzoek om binnenkomst nauwkeurig moet worden onderzocht en een eventuele afwijzing moet worden gemotiveerd. Met zijn uitspraak geeft het Hof veel ruimte aan de lidstaten om zelf te bepalen welke familieleden – die niet behoren tot het kerngezin – worden toelaten. Dit is ook wat Nederland heeft betoogd.

Arrest van het Hof van 8 november 2012, Iida, zaak C-40/11 (Duitsland)
Iida is Japans staatsburger en getrouwd met een Duitse. Samen hebben zij een dochter die de Japanse en Duitse nationaliteit heeft. De vrouw van Iida is in de zomer van 2007 met hun dochter naar Wenen verhuisd. Vanaf dat moment leven Iida en zijn vrouw gescheiden. Iida deelt de zorg voor hun dochter met de moeder en hij ziet zijn dochter regelmatig in Wenen en Duitsland. Hij beschikt op grond van zijn status als hoogopgeleid werknemer over een tijdelijke verblijfsvergunning in Duitsland. Om verlenging van zijn verblijfsstatus te krijgen heeft hij een verzoek ingediend voor een verblijfskaart als 'gezinslid van een EU-burger' op basis van de burgerschapsrichtlijn. Tegen de weigering van dit verzoek gaat Iida in beroep. De

verwijzende rechter vraagt aan het Hof of Iida een verblijfsrecht aan het Unierecht kan ontlenen. Het Hof onderzoekt eerst ambtshalve of Iida voldoet aan de voorwaarden van de richtlijn langdurig ingezetenen (Richtlijn 2003/109). Materieel voldoet hij daaraan omdat hij al langer dan vijf jaar legaal in Duitsland verblijft. Formeel voldoet hij niet omdat hij zijn aanvraag daarvoor had ingetrokken. Zoals de Nederlandse regering heeft betoogd, kan Iida geen rechten ontlenen aan Richtlijn 2004/38, omdat hij niet meereist of verblijft bij zijn EU-familieleden in de gastlidstaat. Ook kan hij geen afgeleid verblijfsrecht ontlenen aan artikel 20 of 21 VWEU. Dat is alleen het geval indien de weigering van zijn verblijfsrecht afbreuk zou kunnen doen aan de vrijheid van verkeer van een EU-burger. Daarvan is hier geen sprake. Iida kan dus geen aanspraak maken op een verblijfsrecht dat is afgeleid van zijn EU-familieleden. Omdat Iida niet aan de voorwaarden van het secundaire EU-recht voldoet, is ook het EU-Handvest niet van toepassing.

Arrest van het Hof van 6 december 2012, O en S, gevoegde zaken C-356/11 en C-357/11 (Finland)

De zaken betreffen jonge kinderen die EU-burger zijn (Fins). Zij wonen in Finland samen met hun moeders, die onderdanen zijn van een derde land. De moeders huwen nieuwe partners, die ook onderdanen zijn van een derde land, en er komen kinderen die ook onderdanen van derde landen zijn. De verzoeken om gezinshereniging met de nieuwe partners worden geweigerd. Met een beroep op het arrest Zambrano (C-34/09) stellen de moeders dat wanneer de nieuwe partners niet naar Finland mogen komen, zij naar de betrokken derde landen zullen moeten vertrekken. Hun minderjarige Finse kinderen zullen dan mee moeten gaan. Hierdoor wordt aan deze EU-burgers het effectieve genot van hun EU-burgerschap ontnomen. Dat gaat het Hof te ver. Het Hof stelt eerst vast dat de moeders over een permanente verblijfstitel beschikken waardoor er geen enkele verplichting is om Finland te verlaten. Volgens het Hof moet er sprake zijn van een afhankelijkheidsrelatie, wil de weigering van een verblijfsrecht voor een onderdaan van een derde land tot gevolg hebben dat de kinderen (EU-burgers) het nuttig effect van het burgerschap wordt ontnomen. Het Hof oordeelt dat dat hier niet het geval is. Dit was ook het standpunt van de Nederlandse regering.

Burgerlijke en handelszaken - EEX-verordening

Arrest van het Hof van 15 maart 2012, G, C-292/10 (Duitsland)
G. vordert van De Visser dat hij stopt met het zonder haar toestemming plaatsen van foto's op internet of deze aan anderen door te sturen. De Visser is houder van een domeinnaam en heeft een website met foto's van schaars geklede dames. De civiele vordering van G. kan niet worden toegezonden aan De Visser omdat zijn verblijfplaats onbekend is en hij niet staat ingeschreven in het Nederlands bevolkingsregister. De Duitse verwijzende rechter vraagt of het EU-Handvest of andere Unierechtelijke bepalingen aan openbare betekening van de dagvaarding in de weg staan. Zoals Nederland heeft betoogd, oordeelt het Hof dat dit niet het geval is. Dit betekent dat een verstekvonnis kan worden gewezen tegen een verweerder met een onbekende verblijfplaats en aan wie de dagvaarding openbaar is betekend naar nationaal recht. Het aangezochte gerecht moet zich er van tevoren wel van vergewissen dat alle stappen die nodig zijn om de verweerder te vinden, met spoed en te goeder trouw zijn ondernomen.

Arrest van het Hof van 6 september 2012, Lippens, zaak C-170/11 (Nederland, Hoge Raad)
Aandeelhouders van Fortis NV hebben een vordering tot schadevergoeding ingediend tegen de voormalige bestuurders van Fortis, onder wie Lippens. Lippens zou in 2007 en 2008 in het openbaar onjuiste informatie hebben verschaft over de financiële situatie van Fortis en het door Fortis uit te keren dividend. De aandeelhouders hebben de Nederlandse rechter verzocht om Lippens te horen. Lippens, woonachtig in België, wil echter niet in Nederland maar in België door een Franstalige rechter gehoord worden. Hij stelt dat het EU-recht daartoe verplicht, en dat de Nederlandse rechter bijgevolg niet de nationale regels voor bewijsverkrijging mag toepassen. De Hoge Raad legt deze vraag aan het Hof van Justitie voor. Deze overweegt, in overeenstemming met het betoog van de Nederlandse regering, dat de EU-bewijsverordening (Verordening 1206/2001) is bedoeld om snelle, eenvoudige en efficiënte afwikkeling van grensoverschrijdende bewijsverkrijging te bevorderen. Een verbod voor nationale rechters om nationaal recht toe te passen voor de bewijsverkrijging, strookt daar niet mee. De nationale rechter mag dus nationaal recht toepassen om getuigen uit andere lidstaten op te roepen voor verhoor. Deze uitkomst is in overeenstemming met wat de Nederlandse regering heeft betoogd.

Arrest van het Hof van 6 september 2012, Trade Agency, zaak C-619/10 (Letland)
Bij verstek wordt Trade Agency in het Verenigd Koninkrijk veroordeeld tot betaling van een bedrag van bijna 300.000 GBP. Het Britse vonnis is – vanwege het feit dat het een verstekvonnis betreft – uiterst summier. Het verzoekschrift dat Trade Agency in kennis had moeten stellen van de procedure heeft Trade Agency nooit bereikt. Op het verzoek van erkenning en tenuitvoerlegging van het Britse vonnis reageert de Letse rechtbank positief. Trade Agency gaat tegen de beslissing van de rechtbank in beroep en betoogt dat zijn recht op een eerlijk proces is geschonden in het Verenigd Koninkrijk. De verwijzende Letse rechter vraagt of hij bevoegd is om na te gaan of het Britse vonnis overeenstemt met de bewijzen en of hij bevoegd is krachtens de openbare-ordeclausule van de verordening inzake rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken (Verordening 44/2001, de EEX-verordening) de tenuitvoerlegging te weigeren wegens een ontbrekende motivering. Het Hof antwoordt hierop dat de verordening beoogt een evenwicht te creëren tussen enerzijds het wederzijdse vertrouwen in de rechtsbedeling en anderzijds het recht van verweer. Wanneer één van de partijen een rechtsmiddel aanwendt tegen de erkenning, is de rechter bevoegd om de beslissing afkomstig uit een andere lidstaat te controleren. De rechter mag de tenuitvoerlegging van een vonnis weigeren, indien hij van oordeel is dat de beslissing een kennelijke en buitensporige schending oplevert van artikel 47 van het EU-Handvest. Deze uitspraak is gedeeltelijk conform het standpunt van de Nederlandse regering.

Arrest van het Hof van 25 oktober 2012, Folien Fisher, zaak C-133/11 (Duitsland)
Folien Fisher is gevestigd in Zwitserland en is actief op de markt voor gelamineerd papier en folie. Een Italiaanse concurrent, Ritrama, klaagt dat Fisher in strijd handelt met het mededingingsrecht door het bieden van oplopende kortingen in verhouding tot de gekochte hoeveelheid en de weigering haar octrooilicenties te verlenen. Fisher vraagt voor de Duitse rechter een verklaring voor recht dat zijn verkooppraktijk niet onrechtmatig is en dat Ritrama op basis daarvan geen vordering kan instellen. De Duitse rechter vraagt of artikel 5 van de EEX-verordening ook geldt voor een declaratoir vonnis gericht op het ontkennen van aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad. Het Hof antwoordt hierop dat bij een vordering uit onrechtmatige daad de rechter gevestigd in de plaats waar het schade brengende feit zich kan voordoen en op de plaats waar de schade is

ingetreden, bevoegd is. Het doel van de verordening verzet zich daarom niet tegen een situatie waarin een declaratoir vonnis ook onder artikel 5 van de verordening valt, omdat een vordering uit onrechtmatige daad niet per definitie door de benadeelde behoeft te worden ingesteld. Deze uitspraak komt overeen met het Nederlandse standpunt.

Consumentenbescherming

Arrest van het Hof van 5 juli 2012, Content Services, zaak C-49/11 (Oostenrijk)
In deze zaak worden prejudiciële vragen gesteld over wat kan worden beschouwd als een 'duurzame drager'. De richtlijn koop-op-afstand (thans Richtlijn 2011/83) vereist onder meer dat de algemene voorwaarden aan de consument ter beschikking worden gesteld op een 'duurzame drager'. Een papieren kopie van de algemene voorwaarden is uiteraard een duurzame drager. In dit geval gaat het om een hyperlink door middel waarvan de consument op de website van de verkoper de algemene voorwaarden kan bekijken. Zoals ook de Nederlandse regering heeft betoogd, voldoet een dergelijke hyperlink volgens het Hof niet aan de voorwaarden van de richtlijn. Het is namelijk de bedoeling dat de consument de informatie kan opslaan zodat hij de informatie altijd kan raadplegen en er ook zeker van kan zijn dat deze ongewijzigd blijft. Een hyperlink is dus geen 'duurzame drager' in de zin van de richtlijn koop-op-afstand.

Douane

Beschikking van het Hof van 19 januari 2012, DHL Danzas Air, C-227/11 (Nederland, Rechtbank Haarlem)
Deze zaak gaat over de douane-indeling van zogenaamde *network analyzers* (NWA's). NWA's meten en analyseren infrastructuur van digitale telecommunicatienetwerken. Zij worden ingezet om de kwaliteit van het netwerk te monitoren en zo nodig te kunnen herstellen of verbeteren. Volgens DHL Danzas Air moeten NWA's worden aangemerkt als 'instrumenten voor het meten van elektrische grootheden'. Voor dergelijke instrumenten geldt een douanetarief van 0%. De Inspecteur van de Belastingdienst deelt NWA's in de post voor 'andere meetinstrumenten', waarvoor een hoger douanetarief geldt. Het Hof doet de zaak bij beschikking af, omdat het antwoord op de

prejudiciële vragen kan worden afgeleid uit bestaande rechtspraak. NWA's kunnen volgens het Hof slechts worden ingedeeld in de post voor instrumenten voor het meten of het verifiëren van elektrische grootheden, indien zij naar hun wezen zijn bestemd om elektrische grootheden te meten of te verifiëren. Het staat aan de nationale rechter om na te gaan of dat zo is. Deze uitkomst is in lijn met wat de Nederlandse regering heeft betoogd.

Arrest van het Hof van 12 juli 2012, TNT Freight Management, zaak C-291/11 (Nederland, Hoge Raad)

Deze zaak betreft een douane-indeling. De vraag is of bloedalbumine, die niet uit zichzelf een geneeskrachtige of profylactische werking heeft, kan worden ingedeeld in post 3002 – farmaceutische producten. Volgens de Nederlandse regering moeten producten om in aanmerking te komen voor indeling onder deze post, zélf een geneeskrachtige of therapeutische werking hebben. Het Hof is het hier niet mee eens. Volgens het Hof is een product dat is geproduceerd voor de bereiding van producten die wel een therapeutische of profylactische werking hebben en daarvoor absoluut noodzakelijk is én naar haar aard alleen daarvoor kan worden gebruikt, een product dat bestemd is voor therapeutisch of profylactisch gebruik. Het kan dus worden ingedeeld in post 3002.

Arrest van het Hof van 6 september 2012, Lowlands Design, zaak C-524/11 (Nederland, Hoge Raad)

Deze zaak gaat over de indeling onder een post van het gemeenschappelijk douanetarief van 'trappelzakken' voor baby's en jonge kinderen. De importeur, Lowlands Design Holding BV, stelt dat de trappelzakken bedoeld zijn om in te slapen en dus ingedeeld moeten worden onder de postonderverdeling voor 'slaapzakken' met een douanerecht van 3,7%. De inspecteur van de Belastingdienst vindt dat het gaat om 'kleding (…) voor baby's van katoen' dan wel 'andere kleding (…) van katoen voor jonge kinderen'. Voor dit soort producten geldt een douanerecht van 10,5% respectievelijk 12%. Het Hof stelt de inspecteur in het gelijk. Conform vaste rechtspraak beoordeelt het Hof de objectieve kenmerken en eigenschappen van het product. De trappelzakken zijn, gelet op hun maat en hun aard, uitsluitend bestemd voor baby's en jonge kinderen. Zij hebben verschillende kenmerken die eigen zijn aan kledingstukken. Daarom moeten de trappelzakken worden ingedeeld in de postonderverdeling voor kleding, en niet die voor slaapzakken.

Eurocrisis

Arrest van het voltallige Hof van 27 november 2012, Pringle, zaak C-370/12 (Ierland)
Het ESM, een noodfonds waar lidstaten die in financiële problemen zitten kunnen aankloppen voor steun, vormt een belangrijk instrument in de aanpak van de zogenoemde Eurocrisis. Het Ierse parlementslid Thomas Pringle vecht de Ierse ratificatie van het ESM-verdrag en wijziging van het EU-werkingsverdrag door de introductie van een nieuw artikel 136, lid 3 VWEU aan. De Ierse rechter legt deze vragen aan het Hof voor met het verzoek tot versnelde behandeling. Dit verzoek wordt door het Hof gehonoreerd. Het Hof oordeelt dat voor de introductie van artikel 136, lid 3 VWEU terecht gebruik is gemaakt van de procedure voor de vereenvoudigde verdragswijziging. Deze nieuwe bepaling bevestigt een bestaande bevoegdheid van de lidstaten om een instrument als het ESM op te richten. Het leidt er niet toe dat een nieuwe bevoegdheid aan de EU wordt gegeven. Ook oordeelt het Hof dat het ESM-verdrag verenigbaar is met het Unierecht. Er is geen beletsel voor lidstaten om een dergelijk mechanisme buiten de verdragen om op te richten. Dit komt overeen met het standpunt van Nederland.

Fiscaal recht - Directe belasting

Arrest van het Hof van 16 februari 2012, Van Laarhoven, zaak C-594/10 (Nederland, Hoge Raad)
Van Laarhoven heeft een belastingadvieskantoor. Tot het bedrijfsvermogen behoren twee personenauto's die zowel voor privé- als zakelijke doeleinden worden gebruikt. Bij de aanschaf van deze auto's vond volledige aftrek plaats van de btw over de uitgaven voor de auto's. Aan het eind van elk jaar wordt deze aftrek gecorrigeerd, vanwege het privégebruik van de auto. Deze correctie heeft een forfaitair karakter. De Hoge Raad legt de vraag voor of de Nederlandse regeling verenigbaar is met de eisen die artikel 17, lid 6 van de Zesde btw-richtlijn (Richtlijn 77/388) stelt aan een aftrekbeperkende regeling. Volgens het Hof is geen sprake van een aftrek beperkende regeling. Relevant toetsingskader uit de richtlijn vormt artikel 6, lid 2 in samenhang met artikel 11, A, lid 1, sub C van de Zesde btw-richtlijn. Deze bepalingen verzetten zich tegen een nationale belastingregeling die is gebaseerd op een forfaitaire berekeningsmethode voor de met het

privégebruik samenhangende uitgaven, indien die niet op proportionele wijze rekening houdt met de daadwerkelijke omvang van dat gebruik. Dit komt overeen met het subsidiaire standpunt van de Nederlandse regering in deze zaak.

Arrest van het Hof van 29 maart 2012, Véleclair SA, zaak C-414/10 (Frankrijk)
Véleclair heeft van 1992 tot en met 1995 rijwielen ingevoerd. Wegens valse oorsprongsaangifte is Véleclair volgens de Franse douaneadministratie onderworpen aan douanerechten en antidumpingrechten, welke rechten zelf onderworpen waren aan btw. Véleclair heeft die btw niet betaald, maar heeft wel een verzoek ingediend tot terugbetaling van het btw-tegoed. De vraag is of artikel 17, lid 2, sub b van de Zesde btw-richtlijn het een lidstaat toestaat het recht op aftrek van de btw bij invoer afhankelijk te stellen van de daadwerkelijke voorafgaande betaling van die belasting door de belastingplichtige. Het Hof oordeelt dat het recht op aftrek hier niet van afhankelijk mag worden gesteld. Gelet op de formulering van artikel 17 ('verschuldigd of voldaan') is duidelijk dat het recht van de belastingplichtige op aftrek van de btw niet alleen betrekking heeft op de btw die hij heeft voldaan, maar ook op de btw die hij is verschuldigd, dat wil zeggen, de btw die hij nog moet betalen. Deze uitlegging is volgens het Hof in overeenstemming met de doelstellingen van de richtlijn en vindt daarnaast ook steun in andere bepalingen van de richtlijn. Bovendien is deze uitlegging het meest geschikt om de eerbiediging van het beginsel van fiscale neutraliteit te waarborgen. Hieraan wordt geen afbreuk gedaan door het argument dat wanneer de btw bij invoer niet daadwerkelijk voorafgaand wordt betaald, er een gevaar van btw-fraude of misbruik bestaat. Dit is niet wat de Nederlandse regering heeft betoogd.

Arrest van het Hof van 3 mei 2012, Lebara, zaak C-520/10 (Verenigd Koninkrijk)
Lebara is een in het Verenigd Koninkrijk gevestigde onderneming die telecommunicatiediensten verstrekt. Zij levert telefoonkaarten aan distributeurs in verschillende lidstaten. Deze distributeurs verkopen de kaarten vervolgens in eigen naam en voor eigen rekening door aan eindverbruikers, hetzij rechtstreeks of via de detailhandel. Lebara blijft wel betrokken bij de afhandeling van het door de eindgebruiker gevoerde telefoonverkeer. Vraag voor het Hof is hoe in een dergelijke keten btw-heffing dient plaats te vinden. Anders dan de Nederlandse regering heeft betoogd, verricht Lebara volgens het Hof slechts één voor btw-heffing

relevante prestatie, namelijk de oorspronkelijke verkoop van de telefoonkaarten aan de distributeurs. Die dienst valt onder het begrip 'telecommunicatiediensten' in de zin van de Zesde btw-richtlijn.

Arrest van het Hof van 5 juli 2012, Bourgès-Maunoury en Heintz, zaak C-558/10 (Frankrijk)
Bourges-Maunoury en zijn echtgenote, Heintz, ontvangen een vergoeding van de EU omdat zij als ambtenaar voor de EU werkzaam zijn geweest. Deze vergoeding wordt op grond van Franse fiscale wetgeving meegeteld bij het bepalen van het inkomen, op basis waarvan de Franse belastingdienst de bovengrens van een solidariteitsbelasting op het vermogen vaststelt. Volgens het echtpaar is deze regeling in strijd is met artikel 13, tweede alinea van het Protocol betreffende de voorrechten en immuniteiten van de Europese Gemeenschappen. Dit artikel bepaalt dat betalingen gedaan door de Unie (salarissen, lonen en emolumenten) worden onderworpen aan EU-belastingen en zijn vrijgesteld van nationale belastingen. Het Hof geeft het echtpaar gelijk en verwerpt daarmee het door de Nederlandse regering verdedigde standpunt. Het Hof oordeelt dat de EU-vergoeding van het echtpaar in Frankrijk indirect wordt belast. De te betalen vermogensbelasting wordt immers meer als gevolg van het meetellen van de EU-vergoeding. Indirecte belasting van EU-vergoedingen valt ook onder het verbod op nationale belastingheffing van artikel 13 van het Protocol.

Arrest van het Hof van 5 juli 2012, DTZ Zadelhoff, zaak C-259/11 (Nederland, Hoge Raad)
DTZ Zadelhoff is makelaar in commercieel vastgoed. Deze faciliteert de overdracht van twee gebouwencomplexen. De overdracht vindt niet plaats door overdracht van de eigendom van de gebouwen, maar door overdracht van de aandelen in de vennootschap die de gebouwen in eigendom heeft. De vraag is of de diensten van DTZ Zadelhoff op grond van de Zesde btw-richtlijn vallen onder de btw-vrijstelling voor (bemiddeling bij) handelingen in aandelen. Het Hof oordeelt dat dit het geval is en verwerpt daarmee het Nederlandse standpunt. Het Hof benadrukt dat volgens vaste rechtspraak bij de kwalificatie moet worden afgegaan op de objectieve aard van de handeling. Dat is in dit geval een overdracht van aandelen, waarbij DTZ Zadelhoff bemiddelt. Daarnaast is het de vraag of er in dit geval een uitzondering op de vrijstelling geldt. De Zesde btw-richtlijn maakt het namelijk mogelijk om aandelen die recht geven op onroerend goed, aan te merken als lichamelijke zaken. Via die weg zou dan toch geen sprake zijn van een handeling in aandelen, maar van een levering van een goed. Het Hof

oordeelt dat deze uitzondering op de vrijstelling alleen geldt wanneer de betrokken lidstaat daadwerkelijk gebruik heeft gemaakt van genoemde mogelijkheid.

Arrest van het Hof van 12 juli 2012, J.J. Komen en zonen beheer Heerhugowaard BV, zaak C-326/11 (Nederland, Hoge Raad)
In deze zaak is de vraag aan de orde of door sloopwerkzaamheden een nieuw gebouw ontstaat in de zin van de Zesde btw-richtlijn en waarover btw verschuldigd is. In februari 2004 verwerft Komen enkele winkelruimten. Net vóór de overdracht is voor rekening van verkoper in de panden een aantal sloophandelingen verricht. Na de verkrijging van de panden heeft Komen de renovatie- en verbouwingswerkzaamheden voortgezet. Volgens Komen is sprake van een nieuw gebouw waarover btw verschuldigd is. De belastinginspecteur stelt echter dat het gaat om de levering van een bestaand gebouw dat zich in een gedeeltelijke gesloopte toestand bevindt en waarover geen btw verschuldigd is. Het Hof volgt het standpunt van de Nederlandse regering en oordeelt dat de levering van een onroerende zaak bestaande uit een terrein en een oud gebouw waarvan de vervaardiging tot een nieuw gebouw gaande is, vrijgesteld is van btw. Daarbij is van belang dat in deze zaak partijen over sloop of renovatie in hun onderlinge verhoudingen niets zijn overeengekomen. Tussen partijen is alleen de levering van de winkelruimten contractueel overeengekomen.

Arrest van het Hof van 19 juli 2012, Deutsche Bank, zaak C-44/11 (Duitsland)
Deze zaak betreft de vraag hoe particulier vermogensbeheer van waardepapieren met het oog op de vrijstelling van btw moet worden gekwalificeerd. Deutsche Bank verricht diensten voor particuliere investeerders in de vorm van portefeuillebeheer. Als onkostenvergoeding wordt een percentage van het beheerde vermogen gerekend. Volgens de Deutsche Bank zijn deze diensten vrijgesteld van btw op grond van de btw-richtlijn (Richtlijn 2006/112). De belastingdienst stelt echter dat er over de diensten gewoon belasting moet worden betaald en stuurt Deutsche Bank een aanslag. In lijn met het standpunt van de Nederlandse regering oordeelt het Hof dat het vermogensbeheer van waardepapieren niet valt onder een btw-vrijstelling.

Arrest van het Hof van 19 juli 2012, X, zaak C-334/10 (Nederland, Hoge Raad)
X is een VOF. De twee eigenaren van X hebben in 1999 een bedrijfsloods aangeschaft voor de verkoop van autolakken. Begin 2000 hebben de

eigenaren de zolder van de loods geschikt gemaakt voor tijdelijke bewoning. X heeft de betaalde btw over deze aanpassingen aan de loods afgetrokken. Na 23 maanden is de zolder weer als bedrijfsruimte in gebruik genomen. De inspecteur stelt dat slechts een deel van de verbouwing in aanmerking komt voor aftrek, nu de aanpassingen gedaan zijn voor privégebruik. De zaak komt voor de rechter en uiteindelijk vraagt de Hoge Raad aan het Hof of de Zesde btw-richtlijn een recht geeft op aftrek van kosten die zijn gemaakt met tijdelijk privégebruik als doel. Anders dan de Nederlandse regering heeft betoogd kan deze richtlijn volgens het Hof een dergelijk recht op aftrek opleveren. Zolang de aanpassingen niet *uitsluitend* zijn bedoeld voor privégebruik, bestaat er een recht op aftrek. Dit is aan de nationale rechter om te beoordelen. Belangrijk in deze beoordeling is volgens het Hof de aard van de gedane aanpassingen, of bij het bedrijfsmatig in gebruik nemen van de ruimte opnieuw aanpassingen zijn gedaan en de duur van het tijdelijke privégebruik.

Arrest van het Hof van 19 juli 2012, Littlewoods Retail Ltd e.a., zaak C-591/10 (Verenigd Koninkrijk)

Littlewoods heeft door een fout van de belastingdienst jaren teveel btw afgedragen. Littlewoods vordert en ontvangt deze belasting terug met enkelvoudige rente. Littlewoods stelt dat het Verenigd Koninkrijk verplicht is op grond van het Unierecht om samengestelde rente over het bedrag uit te keren. De verwijzende rechter vraagt of het Unierecht verplicht tot het betalen van samengestelde rente. Het Hof bevestigt dat het principe dat lidstaten verplicht zijn om in strijd met het Unierecht geheven belastingen met rente terug te betalen, voortvloeit uit het Unierecht zelf. Het Hof brengt in herinnering dat, bij gebreke aan een regeling voor terugbetaling van in strijd met het Unierecht betaalde btw, het aan de lidstaat vrij staat de voorwaarden vast te stellen waaronder deze rente moet worden betaald, met name de rentevoet en de wijze waarop de rente wordt berekend. Daarbij moeten wel het effectiviteitsbeginsel en het gelijkwaardigheidsbeginsel in acht worden genomen. Het staat de nationale rechter vrij om met inachtneming van deze beginselen uit te maken of over de terug te betalen hoofdsom 'enkelvoudige rente' dan wel 'samengestelde rente' of nog een ander soort rente dient te worden betaald. Dit was ook de zienswijze van de Nederlandse regering.

Arrest van 18 oktober 2012, X, zaak C-498/10 (Nederland, Hoge Raad)
X is een betaaldvoetbalorganisatie (BVO). X regelt met een Britse BVO twee vriendschappelijke wedstrijden. De Britse BVO ontvangt daarvoor 183.000 EUR. De Inspecteur stelt dat er een inhoudingsplicht geldt voor de gage voor de voetballers. Over de beloning van deze voetballers wordt loonbelasting geheven. In Nederland is bij buitenlandse artiesten en sporters voor een bronheffing gekozen. Hierdoor is X verantwoordelijk voor de betaling van deze belasting aan de Nederlandse belastingdienst. Volgens X is er sprake van discriminatie, omdat er geen inhoudingsplicht zou zijn geweest als deze zaken zou hebben gedaan met een Nederlands gezelschap. Het Hof bepaalt dat de Nederlandse regeling een belemmering van de vrijheid van diensten oplevert. De aanvullende administratieve lasten en de daarmee samenhangende aansprakelijkheidsrisico's kunnen het minder aantrekkelijk maken om met buitenlandse dienstverrichters in zee te gaan. Deze belemmering kan echter gerechtvaardigd worden ter bescherming van de doelmatige invordering van de belasting. Het Hof bepaalt dat een bronheffing een geschikt middel is bij de invordering van belasting van dienstverrichters die slechts incidenteel grensoverschrijdend opereren. Het bestaan van een mogelijkheid tot wederzijdse bijstand bij de belastinginning zoals mogelijk is onder Richtlijn 76/308, doet hier niet aan af. Deze uitspraak komt grotendeels overeen met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 8 november 2012, Gemeente Vlaardingen, zaak C-299/11 (Nederland, Hoge Raad)
De gemeente Vlaardingen heeft verschillende sportcomplexen in eigendom, waarvan een aantal grasvelden deel uitmaken. In 2003 heeft zij ondernemers de opdracht gegeven om deze grasvelden te bewerken tot kunstvelden. De nieuwe velden worden vervolgens door de gemeente, met vrijstelling van btw, verhuurd. Tussen de gemeente en de belastinginspecteur ontstaat een geschil over btw. De belastinginspecteur vindt dat btw moet worden betaald over de waarde van deze nieuwe velden. Vlaardingen stelt dat alleen de werkzaamheden aan de velden belast zijn. Het Hof is van oordeel dat de nieuwe velden onderworpen kunnen worden aan btw heffing. Voorwaarde is wel dat er over de waarde en kosten van de velden niet eerder btw is betaald. Dit komt deels overeen met hetgeen de Nederlandse regering in deze zaak heeft bepleit.

Handvest

Beschikking van het Hof van 12 juli 2012, Gennaro Currà e.a., C-466/11 (Italië)
Deze zaak betreft een geschil voor de Italiaanse rechter tussen Italiaanse ex-militairen en de Bondsrepubliek Duitsland. De ex-militairen stellen dat zij als gevolg van hun deportatie door de Duitsers tijdens WOII en de dwangarbeid die zij moesten verrichten, schade hebben geleden. Duitsland meent dat het op grond van het internationale recht immuniteit van de rechtsmacht geniet. De verwijzende rechter vraagt het Hof hoe de exceptie van immuniteit zich verhoudt tot het Unierecht, in bijzonder het EU-Handvest. Het Hof verklaart zich onbevoegd om kennis te nemen van het verzoek om een prejudiciële beslissing. Volgens het Hof valt de zaak buiten de werkingssfeer van het Unierecht. Om die reden is ook het EU-Handvest niet van toepassing. Bovendien hebben de feiten plaatsgevonden vóór de oprichting van de Europese Gemeenschappen. Het Hof is dus zowel *ratione materiae* als *ratione temporis* onbevoegd om de vragen te beantwoorden. Dit is in lijn met de Nederlandse inbreng in deze zaak.

Intellectueel eigendom

Arrest van het Hof van 16 februari 2012, SABAM, zaak C-360/10 (België)
In deze zaak gaat het om de vraag of een sociaalnetwerksite verplicht mag worden een filtersysteem te installeren om het illegaal uitwisselen van auteursrechtelijk beschermd materiaal te voorkomen. Het Hof is van oordeel dat het opleggen van een filterverplichting in strijd is met het Unierecht. Een dergelijke verplichting vormt een door de richtlijn elektronische handel (Richtlijn 2000/31) verboden algemene toezichtverplichting. De nationale wetgever en rechter moeten bij het opleggen van maatregelen aan een internetprovider of een hostingdienstverlener ter bescherming van auteursrechthebbenden de belangen afwegen van bescherming van auteursrechten enerzijds en grondrechten als privacy, bescherming van persoonsgegevens en vrijheid van informatie, zoals gewaarborgd in het Handvest van de Unie, anderzijds. De uitspraak is in lijn met de inbreng van de Nederlandse regering.

Arrest van het Hof van 19 december 2012, Leno Merken, C-149/11 (Nederland, Gerechtshof Den Haag)

Leno Merken BV is houdster van het gemeenschapsmerk 'ONEL'. Wanneer Hagelkruis BV later het merk 'OMEL' deponeert, maakt Leno Merken bezwaar. Dat bezwaar wordt verworpen omdat Leno Merken de afgelopen vijf jaar geen 'normaal gebruik' heeft gemaakt van haar gemeenschapsmerk binnen de Gemeenschap. In de procedure die volgt, vraagt de verwijzende rechter het Hof hoe 'normaal gebruik binnen de Gemeenschap' moet worden vastgesteld. Geheel in lijn met het Nederlandse standpunt oordeelt het Hof dat niet bepalend is of het gebruik van het Gemeenschapsmerk zich voordoet binnen één of juist méér lidstaten. Er geldt geen 'de minimis-regel' voor territoriale omvang van het gebruik. Van een gemeenschapsmerk wordt 'normaal gebruik gemaakt' in de zin van artikel 15, lid 1 van de gemeenschapsmerkverordening (Verordening 207/2009) wanneer het wordt gebruikt overeenkomstig de wezenlijke functie ervan en teneinde in de Europese Gemeenschap marktaandelen te behouden of te verkrijgen voor de door dit merk aangeduide waren of diensten. Het is aan de nationale rechter om te beoordelen of deze voorwaarden zijn vervuld, gelet op alle relevante feiten en omstandigheden, zoals met name de kenmerken van de betrokken markt, de aard van de door het merk beschermde waren of diensten, de territoriale en kwantitatieve omvang van het gebruik alsook de frequentie en de regelmaat ervan.

Landbouw

Arrest van het Hof van 14 juni 2012, Brouwer, zaak C-355/11 (Nederland, College van Beroep voor het Bedrijfsleven)

Brouwer is een melkveehouder die in 2006 verzoekt om ontheffing van het verbod op het aanbinden van kalveren. Dit wordt hem geweigerd. In 2006 heeft de Algemene Inspectiedienst toch aangebonden kalveren bij hem aangetroffen. In 2009 wordt hij gekort op zijn bedrijfstoeslag omdat hij het verbod op het aangebonden houden van kalveren uit de richtlijn vaststelling minimumnormen ter bescherming van kalveren (Richtlijn 91/629) niet heeft nageleefd. Brouwer tekent beroep aan tegen deze korting bij het College van Beroep voor het Bedrijfsleven. Deze vraagt het Hof of de richtlijn alleen geldt voor kalveren die voor de fokkerij of de mesterij

opgesloten worden gehouden, of ook voor kalveren die in het kader van de melkveehouderij opgesloten worden gehouden. Het Hof volgt het standpunt van de Nederlandse regering en stelt vast dat de term 'fokkerij' niet in alle EU-talen dezelfde betekenis heeft. Volgens het Hof kan de term echter niet beperkt worden uitgelegd omdat de EU op het gebied van de landbouw rekening moet houden met de eisen van dierenwelzijn. Volgens het Hof vallen dus ook kalveren die in het kader van de melkveehouderij opgesloten worden gehouden onder het verbod van aanbinden.

Arrest van het Hof van 13 december 2012, Maatschap L.A. e.a., zaak C-11/12 (Nederland, College van Beroep voor het Bedrijfsleven)
De Staatssecretaris van EL & I heeft in 2009 Maatschap L.A. gekort op de inkomenssteun die de Maatschap ontvangt onder het Gemeenschappelijk landbouwbeleid. De korting is opgelegd nadat bij een controle door de Algemene Inspectiedienst is geconstateerd dat op het bedrijf van de Maatschap dierlijke meststoffen niet-emissiearm zijn uitgereden. Hiermee wordt niet voldaan aan de randvoorwaarden voor inkomenssteun. De Maatschap verzet zich tegen de in haar ogen onterechte korting. De Maatschap huurt het land van de mestrijder en één van de voorwaarden was dat de mestrijder het land zelf mocht bemesten. In de zaak rijst de vraag of opzettelijke niet-naleving van de toepasselijke randvoorwaarden door een derde (i.c. de mestrijder) volledig kan worden toegerekend aan de Maatschap, zonder dat tevens opzet van de Maatschap hoeft te worden vastgesteld. Geheel in lijn met het Nederlandse standpunt oordeelt het Hof dat dat kan. Niet-naleving van de randvoorwaarden door de persoon aan of door wie de landbouwgrond is overgedragen, moet volledig worden toegerekend aan de landbouwer die de steunaanvraag heeft ingediend. Dus ook al handelt hij niet zelf, aan deze landbouwer kan toch een korting op de inkomenssteun worden opgelegd wegens opzettelijke niet-naleving.

Mededinging

Arrest van het Hof van 12 juli 2012, Compass-Datenbank, zaak C-138/11 (Oostenrijk)
Compass-Datenbank exploiteert een economische databank voor het verstrekken van informatiediensten. Compass-Datenbank heeft toestemming van de Oostenrijkse autoriteiten nodig om gegevens uit het ondernemingsboek te gebruiken. Het gaat onder meer om de reguliere gegevens

(adres, telefoon enz.), deelnemingen, (stille) vennoten en andere informatie. Sinds 1999 hebben vijf ondernemingen na een aanbesteding de taak toebedeeld gekregen afwikkelingsinstanties op te zetten voor het bijhouden en tegen betaling verlenen van toegang tot het ondernemingsboek. De Oostenrijkse autoriteiten verbieden vervolgens Compass-Datenbank om nog langer gegevens uit het ondernemingsboek te gebruiken. De Oostenrijkse rechter vraagt om uitlegging van artikel 102 VWEU. Volgens het Hof verricht een overheidsinstantie geen economische activiteit wanneer zij de gegevens die ondernemingen op grond van een wettelijke meldingsplicht hebben meegedeeld, in een databank opslaat en belanghebbenden inzage daarin verleent en/of voor hen *print-outs* laat vervaardigden. De overheidsinstantie kan in dit geval daarom niet als een onderneming in de zin van artikel 102 VWEU worden beschouwd. Dat geldt ook wanneer de activiteit erin bestaat afwikkelingsinstanties en hun eindklanten te verbieden informatie die door de overheid is verzameld en in de databank van een openbaar register als het ondernemingsboek is opgenomen, te hergebruiken om daarmee eigen inlichtingendiensten te verstrekken. Ook wanneer een overheidsinstantie zich daarbij op intellectuele eigendomsrechten beroept, handelt zij nog niet als een onderneming. Deze uitspraak is in lijn met de inbreng van de Nederlandse regering.

Milieu

Arrest van het Gerecht van 14 juni 2012, Vereniging Milieudefensie e.a./Commissie (ondersteund door o.a. Nederland), zaak T-396/09

In 2009 heeft de Commissie Nederland uitstel verleend om aan de Europese luchtkwaliteitsnormen te voldoen. Milieudefensie en de Stichting Stop Luchtverontreiniging Utrecht hebben de Commissie verzocht deze beslissing te herzien. De Commissie heeft dat herzieningsverzoek niet-ontvankelijk verklaard, omdat de Aarhusverordening 1367/2006 herziening alleen openstelt voor beslissingen van individuele strekking. De Commissie vindt de luchtkwaliteitsderogatie van algemene strekking. De milieuorganisaties gaan tegen deze niet-ontvankelijkverklaring in beroep bij het Gerecht. Nederland steunt de Commissie in deze procedure. Het Gerecht bevestigt allereerst dat de luchtkwaliteitsderogatie een handeling van algemene strekking is. De derogatie richt zich namelijk in abstracte bewoordingen tot onbepaalde groepen personen en is van toepassing op

objectief bepaalde situaties. Vervolgens onderzoekt het Gerecht of de beperking van de herzieningsmogelijkheid tot handelingen van individuele strekking in de Aarhusverordening (artikel 2 juncto artikel 10) wel strookt met het Verdrag van Aarhus (artikel 9, lid 3). Het Gerecht stelt vast dat het begrip 'handeling' uit artikel 9, lid 3 van het Verdrag van Aarhus niet beperkt is tot handelingen van individuele strekking. Het Gerecht oordeelt dan ook dat de Aarhusverordening op dit punt ongeldig is. Dit betekent dat het bestreden besluit van de Commissie nietig is.

Sancties

Beschikking van het Gerecht van 24 april 2012, El Fatmi/Raad, gevoegde zaken T-76/07, T-362/07 en T-409/08

El Fatmi staat sinds 2001 op de lijst van personen, groepen en entiteiten waarop specifieke beperkende maatregelen tegen bepaalde personen en entiteiten met het oog op de strijd tegen het terrorisme van toepassing zijn (Verordening 2580/2001 de EU- terrorismelijst). El Fatmi is tegen de handhaving op deze lijst in 2007 in beroep gegaan. In 2011 heeft de Raad zijn naam van de lijst geschrapt. Het Gerecht overweegt dat dit tot de door El Fatmi gewenste uitkomst leidt omdat hij daardoor niet meer onderworpen is aan de beperkende maatregelen. Hij heeft niet aangetoond desondanks nog steeds een procesbelang te hebben. Om die reden oordeelt het Gerecht dat op het beroep niet hoeft te worden beslist.

Uitspraak van het Hof van 15 november 2012, gevoegde zaken Al-Aqsa/Raad, C-539/10 P en Nederland/Al-Aqsa, C-550/10 P

Deze zaak betreft de hogere voorziening tegen de uitspraak van het Gerecht van 9 september 2010. Al-Aqsa had voor het Gerecht de rechtmatigheid van haar plaatsing op de EU- terrorismelijst wegens terrorismefinanciering aangevochten. Deze plaatsing was gebaseerd op een Nederlandse sanctieregeling. Deze regeling was ingetrokken na de plaatsing van Al-Aqsa op de EU-lijst. Het Gerecht oordeelde dat er vanwege het intrekken van de sanctieregeling geen nationale grondslag meer was voor de plaatsing op de EU-lijst van Al-Aqsa. Deze plaatsing op de EU-lijst van Al-Aqsa werd om die reden vernietigd. In hogere voorziening overweegt het Hof dat de Nederlandse sanctieregeling was ingetrokken na de plaatsing op de EU-lijst om samenloop tussen EU en nationale verplichtingen te voorkomen. Uit de

redenen voor het intrekken blijkt niet dat er iets is veranderd wat betreft de noodzaak sancties in te stellen tegen Al-Aqsa. Om die reden oordeelt het Hof dat het Gerecht ten onrechte de plaatsing op de EU-lijst van Al-Aqsa had vernietigd. Dit is ook wat Nederland voor het Hof had bepleit.

Sociaal recht

Arrest van het Hof van 17 januari 2012, Salemink, zaak C-347/10 (Nederland, Rechtbank Amsterdam)

Salemink heeft de Nederlandse nationaliteit en was vanaf 1996 deels werkzaam als verpleegkundige en deels als radiografist op een boorplatform buiten de Nederlandse territoriale wateren, maar binnen het Nederlands continentaal plat. In 2004 verhuist hij naar Spanje. In september 2007 vraagt Salemink een arbeidsongeschiktheidsuitkering aan op grond van de Nederlandse WIA. Het UWV kent de verzekering niet toe, omdat Salemink niet voldoet aan het gestelde woonplaatsvereiste, nu hij in Spanje woont. De rechtbank Amsterdam stelt de vraag of de Europese basisverordening voor sociale zekerheid (Verordening 1408/71) en artikel 39 EG (thans artikel 45 VWEU) van toepassing zijn op een werknemer die werkzaam is op een vaste installatie op het tot een lidstaat behorende gedeelte van het continentaal plat. Het Hof antwoordt hierop dat, in tegenstelling tot wat de Nederlandse regering in deze zaak heeft betoogd, het Unierecht van toepassing is op werknemers die werkzaam zijn op het continentaal plat van Nederland, nu het tot een lidstaat behorende gedeelte van het continentaal plat onder de soevereiniteit van die lidstaat valt. Artikel 13, lid 2, sub a van Verordening 1408/71 en artikel 39 EG verzetten zich voorts tegen een situatie waarin een werknemer niet geacht wordt verplicht verzekerd te zijn indien hij in een andere lidstaat woont.

Arrest van het Hof van 24 januari 2012, Dominguez, zaak C-282/10 (Frankrijk)

Mevrouw Dominguez raakt betrokken bij een ongeval wanneer zij van haar huis op weg is naar haar werk. Door dit ongeval is zij een geruime tijd met ziekteverlof. Overeenkomstig Franse wetgeving komt zij niet in aanmerking voor vakantiedagen met behoud van loon nu zij niet aan de voorwaarde kan voldoen dat een werknemer minimaal 10 dagen in het jaar gewerkt moet hebben om hier aanspraak op te kunnen maken. Het Hof oordeelt dat de arbeidstijdenrichtlijn (Richtlijn 2003/88) betreffende een aantal aspecten

van de organisatie van de arbeidstijd niet toestaat dat het recht op vakantie afhankelijk wordt gemaakt van de voorwaarde dat de werknemer daadwerkelijk moet hebben gewerkt. De Franse arbeidswet is dus in strijd met deze richtlijn. Vervolgens bevestigt het Hof dat het recht op jaarlijkse vakantie met behoud van loon zoals neergelegd in Richtlijn 2003/88 voldoende nauwkeurig en onvoorwaardelijk is en dat het daarom rechtstreekse werking heeft. Dan blijft nog de vraag of mevrouw Dominguez er een direct beroep op kan doen in het geschil met haar werkgever. Volgens de Franse rechter zou de werkgever van Dominguez geen onderdeel zijn van de Franse overheid. Een richtlijn kan volgens vaste rechtspraak niet direct verplichtingen opleggen aan particulieren. Dominguez kan Richtlijn 2003/88 daarom niet inroepen tegen haar werkgever. Wel kan zij met een beroep op het arrest *Frankovich* (C-6/90 en C-9/90) een vergoeding voor de geleden schade krijgen van de Franse Staat. Die heeft immers de richtlijn niet correct omgezet in de Franse arbeidswetgeving. Dit is ook wat de Nederlandse regering heeft betoogd.

Uitspraak van het Hof van 19 april 2012, Commissie/Nederland, zaak C-141/10
In deze zaak gaat het om enkele Portugezen die op boorplatforms op het Nederlands continentaal plat werken. Zij hebben klachten ingediend bij de Commissie. De Portugezen vinden dat zij slechter behandeld worden dan Nederlandse en EU-werknemers die in Nederland wonen en werken. De Commissie is daarop een procedure wegens verdragsschending gestart. De Nederlandse regering heeft met name betoogd dat de Commissie onvoldoende duidelijk heeft gemaakt op welke manier Nederland het Verdrag zou hebben geschonden. Hierin geeft het Hof de Nederlandse regering gelijk. Het Hof verklaart het beroep niet-ontvankelijk en komt daardoor verder niet meer toe aan een inhoudelijke toets.

Arrest van het Hof van 7 juni 2012, Bakker, zaak C-106/11 (Nederland, Hoge Raad)
Bakker heeft de Nederlandse nationaliteit en woont in Spanje. Hij werkt voor een Nederlandse onderneming, op een baggerschip dat ligt in de territoriale wateren van onder meer China. Het schip vaart onder Nederlandse vlag. Volgens de Nederlandse autoriteiten valt Bakker onder het Nederlandse socialezekerheidsstelsel en moet hij daarom premie afdragen. Bakker verzet zich daartegen. De Hoge Raad vraagt of het Nederlandse socialezekerheidsstelsel van toepassing is op Bakker. Het Hof beantwoordt deze vraag bevestigend. Het Hof overweegt daarbij dat artikel

13, lid 2, onder b van de Europese basisverordening voor sociale zekerheid (Verordening 1408/71) uitdrukkelijk bepaalt dat op degene die zijn beroepswerkzaamheden uitvoert aan boord van een zeeschip dat onder de vlag van een lidstaat vaart, de wetgeving van die staat van toepassing is. Dit artikel wordt van toepassing geacht op Bakker, nu een baggerschip kan worden aangemerkt als 'zeeschip' als bedoeld in het artikel. Ook de omstandigheid dat Bakker buiten het grondgebied van de Unie werkt, doet aan de toepassing van het artikel niet af. De arbeidsverhouding heeft namelijk een voldoende nauwe band met het grondgebied van de Unie behouden, gelet op het feit dat het schip in Nederland is ingeschreven en de werkgever gevestigd is in een lidstaat. Ten slotte verzet artikel 13, lid 2, onder b zich ertegen dat een persoon in een situatie zoals die van Bakker zou worden uitgesloten van het nationale socialezekerheidsstelsel, alleen omdat hij niet in de betrokken lidstaat woont. De uitspraak van het Hof is in lijn met het Nederlandse standpunt.

Staatssteun

Beschikking van het Gerecht van 26 januari 2012, Mojo Concerts BV/Commissie (ondersteund door o.a. Nederland), zaak T90/09

De gemeente Rotterdam verhuurt sinds juli 2006 het Ahoycomplex aan de geprivatiseerde onderneming Ahoy Rotterdam. In het kader van de huurovereenkomst zegt Rotterdam toe voor 42 miljoen EUR te zullen investeren in renovatie en uitbreiding van het complex. Deze investering is door de Nederlandse regering bij de Commissie aangemeld. Volgens de Commissie biedt dit de exploitant van het complex echter geen economisch voordeel dat de normale marktvoorwaarden te boven gaat. Evenmin is sprake van een selectieve investering doordat zij specifieke ondernemingen of economische activiteiten zou begunstigen. De Commissie heeft een beschikking van geen steun vastgesteld. Mojo Concerts BV en Amsterdam Music Dome Exploitatie BV hebben in februari 2009 beroep ingesteld tegen deze beschikking. Volgens het Gerecht heeft Mojo niet aangetoond dat het concurreert met Ahoy Rotterdam op de markt voor zaalexploitatie, noch dat de positie van Mojo is aangetast door de steunmaatregel. Geheel in lijn met het Nederlandse standpunt verklaart het Gerecht het beroep niet-ontvankelijk.

Arrest van het Gerecht van 2 maart 2012, Nederland en ING/Commissie, gevoegde zaken T-29/10 en T-33/10

Tijdens de kredietcrisis van 2008 kreeg ING steun van de Nederlandse Staat ter hoogte van 10 miljard EUR. In ruil kreeg de Staat 1 miljard bijzondere ING-aandelen. Afgesproken werd dat ING deze 'aandelen' later voor 15 euro per aandeel terug zou kopen of zou omzetten in normale aandelen. Later hebben ING en de Staat deze aflossingsvoorwaarden gewijzigd. De Commissie keurde in 2009 het gehele ING-steunpakket goed, maar oordeelde ook dat de Staat extra steun had toegekend (niet 10, maar 12 miljard). Door in te stemmen met de nieuwe aflossingsvoorwaarden liet de Staat volgens de Commissie een eenmalig rendement van 50% lopen, en ruilde dit in voor een rendement tussen de 15 en 22% op jaarbasis. Dit verschil zou steun behelzen ter waarde van ongeveer 2 miljard EUR. Zowel ING als de Nederlandse regering hebben beroep ingesteld tegen de kwalificatie van de aanpassing van de aflossingsvoorwaarden als staatssteun ter waarde van 2 miljard EUR. ING en de Nederlandse regering krijgen gelijk van het Gerecht. De Staat liet geen inkomsten lopen omdat er onder de oude voorwaarden geen gegarandeerd inkomen of rendement was. Daarnaast had de Commissie moeten onderzoeken of een particuliere investeerder – indien hij zich in dezelfde positie zou bevinden als de Nederlandse Staat – dezelfde wijziging van de aflossingsvoorwaarden met ING zou zijn overeengekomen. Als dat het geval is, is er geen sprake van staatssteun. De Commissie heeft dit onderzoek niet gedaan, terwijl zij wel over gegevens beschikte die aantoonden dat een particuliere investeerder in vergelijkbare omstandigheden als de Staat ook zou hebben kunnen instemmen met de wijziging van de voorwaarden.

Arrest van het Gerecht van 7 november 2012, CBI/Commissie, zaak T-137/10 (België)

Het Gerecht vernietigt in deze zaak de goedkeuring die de Europese Commissie gaf aan de overheidsfinanciering van de algemene en openbare ziekenhuizen in Brussel in de periode 1996-2007. Volgens de Commissie was het niet nodig de formele onderzoeksprocedure van 108, lid 2 VWEU in te leiden. Het Gerecht oordeelde echter dat de Commissie had moeten constateren dat het betrokken onderzoek ernstige moeilijkheden opleverde en de formele onderzoeksprocedure had moeten openen.
De Nederlandse interventie in deze zaak beperkte zich tot de uitleg van 106, lid 2 VWEU. Conform het Nederlandse standpunt oordeelde het Gerecht dat bij de toets van een nationale maatregel aan 106, lid 2 VWEU niet gekeken

moet worden naar de economische efficiëntie van de betrokken onderneming zelf. Volgens het Gerecht moet op dit punt alleen gekeken worden of de betrokken onderneming die de dienst van algemeen economisch belang aanbiedt, een financiering krijgt die hoger is dan de netto kosten van de dienst die wordt aangeboden.

Strafrecht

Arrest van het Hof van 7 juni 2012, Vinkov, zaak C-27/11 (Bulgarije)
Vinkov is schuldig aan een licht verkeersongeval en krijgt daarom een geldboete van 20 BGN en een aftrek van vier rijbewijspunten. Vinkov gaat hiertegen in beroep, maar wordt door de rechtbank niet-ontvankelijk verklaard omdat de Bulgaarse wet niet voorziet in beroepsmogelijkheden voor dit soort gevallen. De verwijzende rechter vraagt of de Bulgaarse regeling in overeenstemming is met het EU-Handvest, het VWEU en het Kaderbesluit 2005/214 inzake de toepassing van het beginsel van wederzijdse erkenning op geldelijke sancties. Het Hof is van oordeel dat deze bepalingen niet van toepassing zijn op het geschil. Daarnaast is er geen sprake van een grensoverschrijdende procedure, waardoor het beginsel van wederzijdse erkenning van rechterlijke beslissingen niet van toepassing is. Het Hof heeft daarom het verzoek om een prejudiciële beslissing niet-ontvankelijk verklaard. Deze uitspraak is in lijn met het standpunt van de Nederlandse regering.

Arrest van het Hof van 12 juli 2012, Giovanardi, zaak C-79/11 (Italië)
In deze zaak gaat het om het Kaderbesluit 2001/220 inzake de status van slachtoffers in de strafprocedure. De vraag is of op grond van het kaderbesluit de lidstaten moeten voorzien in de mogelijkheid rechtspersonen in het kader van een strafprocedure aansprakelijk te stellen voor geleden schade. In Italië bestaat de mogelijkheid om in het kader van een strafprocedure een vordering tot schadevergoeding in te dienen tegen private personen. Voor rechtspersonen bestaat deze mogelijkheid niet. Het Hof oordeelt dat het kaderbesluit de lidstaten niet verplicht om de vordering tot schadevergoeding tegen een rechtspersoon in een strafprocedure mogelijk te maken. Dit was ook het standpunt van de Nederlandse regering.

Arrest van het Hof van 5 september 2012, Lopes da Silva, zaak C-42/11 (Frankrijk)
De Portugees Lopes Da Silva Jorge woont in Frankrijk. Tegen hem is een Europees aanhoudingsbevel (EAB) uitgevaardigd door Portugal. Hij verzoekt de Franse rechter de tenuitvoerlegging daarvan te weigeren en te gelasten dat zijn gevangenisstraf van vijf jaar voor handel in verdovende middelen in Frankrijk ten uitvoer wordt gelegd. Op grond van de Franse wetgeving kan de overlevering alleen voor eigen onderdanen worden geweigerd. Onderdanen uit andere lidstaten worden altijd overgeleverd. Geheel in overeenstemming met het Nederlandse standpunt oordeelt het Hof dat dit in strijd is met het beginsel van discriminatie naar nationaliteit. Frankrijk had kunnen voorzien in een regeling om ook ingezeten van Frankrijk met een nationaliteit van een andere lidstaat 'bij zich te houden' als een andere lidstaat om overlevering vraagt. Frankrijk heeft dat echter niet gedaan en handelt daarmee in strijd met het EU-recht.

Structuurfondsen - EFRO

Arresten van het Gerecht van 19 september 2012, Duitsland (gesteund door o.a. Nederland) /Commissie, zaak T-265/08 en van 21 november 2012, Duitsland (gesteund door o.a. Nederland) /Commissie, zaak T-270/08
In deze beide zaken voor het Gerecht heeft Nederland geïntervenieerd aan de zijde van Duitsland. De reden voor interventie is in beide zaken het principiële punt dat in de bepalingen voor de bijstandsverlening uit de Europese structuurfondsen (Verordening 4253/88) de rechtsgrondslag ontbreekt voor extrapolatie. Mag de Commissie extrapolatie toepassen wanneer zij bij controle fouten aantreft in een aantal projecten? Kan de Commissie die fouten dan extrapoleren naar alle overige projecten van hetzelfde programma? Anders dan de Nederlandse regering heeft betoogd, is de Commissie volgens het Gerecht onder Verordening 4253/88 bevoegd om uit steekproeven een programmafout te extrapoleren. Door de extrapolatie hoeft de Commissie niet meer iedere fout te controleren en mag bij de berekening van de vermindering van de bijdrage van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) met een programmafout rekening worden gehouden.

Arrest van het Hof van 19 december 2012, GAMP, zaak C-579/11 (Portugal)
Dit geschil gaat over de goedkeuring van door verschillende Portugese

ministeries ingediende aanvragen voor financiering in het kader van een Programma *Operacional Potencial Humano*. Dit programma valt binnen het nationaal strategisch referentiekader voor 2007-2013 van het EFRO, het Europees Sociaal Fonds en het Cohesiefonds. Dit nationaal strategisch referentiekader betreft de financiering van programma's ten behoeve van verschillende Portugese NUTS II-regio's. De *Grande Area Metropolitana do Porto* (hierna: GAMP) valt binnen één van deze NUTS II-regio's. GAMP is van mening dat de aanvragen niet goedgekeurd kunnen worden omdat bij de betrokken aanvragen de betreffende NUTS II-regio niet profiteert, maar de centrale overheid in Lissabon. De ministeries zijn van mening dat er sprake is van een uitstralingseffect ('*spill-over*'-effect) voor GAMP en dat dat voldoende is om de aanvragen goed te keuren. Het Hof oordeelt dat ondubbelzinnig uit de betrokken regelingen blijkt dat gebruik van de structuurfondsen ten goede moet komen aan de NUTS II-regio's. Uit de regelingen blijkt echter niet dat de investeringen per definitie moeten worden uitgevoerd in de regio of dat de financiële middelen steeds fysiek in de regio moeten worden gebruikt. Geheel in lijn met het Nederlandse standpunt overweegt het Hof dat het zo kan zijn dat het belang van de NUTS II-regio even goed of zelfs beter gediend wordt wanneer de investering wordt uitgevoerd vanaf een plaats buiten de regio.

Vennootschapsrecht

Arrest van het Hof van 22 maart 2012, Nilaş e.a., zaak C-248/11 (Roemenië)

Nilaş en anderen worden strafrechtelijk vervolgd voor verboden marktmanipulatie op de beurs Rasdaq. Deze beurs is in 1996 opgericht om aandelen van geprivatiseerde staatsbedrijven te verhandelen. In 2005 is deze beurs gefuseerd met het bedrijf *SC Bursa de Valori Bucureşti* die vanaf dat moment de twee afzonderlijke markten Rasdaq en de *Bursa de Valori* beheert. Deze beurs is een gereglementeerde markt in de zin van Richtlijn 2004/39 betreffende markten voor financiële instrumenten. De verwijzende rechter wil weten of Rasdaq door de fusie ook een gereglementeerde markt is geworden waarop de regels voor marktmisbruik uit die richtlijn van toepassing zijn. Ook wil hij weten of de inschrijving van een markt door een lidstaat op de lijst van gereglementeerde markten een voorwaarde is voor kwalificatie als gereglementeerde markt. Net zoals Nederland heeft betoogd, beantwoordt het Hof beide vragen ontkennend. Ten eerste overweegt het Hof dat uit de

tekst en het doel van de richtlijn volgt dat aan zowel de marktexploitant als aan de door hem beheerde systemen een afzonderlijke vergunning moet worden verleend alvorens als gereglementeerde markt te kunnen worden gekwalificeerd. Zonder een eigen vergunning is een markt geen gereglementeerde markt. De verplichte inschrijving door de lidstaten op de lijst van gereglementeerde markten, die de Commissie publiceert, is geen voorwaarde voor kwalificatie als gereglementeerde markt.

Vrij verkeer - Diensten

Arrest van het Hof van 10 mei 2012, Commissie/Nederland, zaak C-368/10
De provincie Noord-Holland start een Europese aanbesteding voor de levering van koffieautomaten met biologische en *fairtrade* koffie en thee. De provincie verwijst in haar bestek naar het EKO-keurmerk en het Max Havelaar-keurmerk. Volgens de Commissie zijn deze verwijzingen in strijd met de aanbestedingsrichtlijn (Richtlijn 2004/18). De Commissie krijgt grotendeels gelijk van het Hof. De verwijzing naar het EKO-keurmerk was volgens het Hof een onverenigbare technische specificatie. De provincie mag alleen de onderliggende uitgangspunten van het keurmerk als eis stellen, niet het keurmerk zelf. De uitgangspunten van het Max Havelaar keurmerk zijn volgens het Hof sociale overwegingen die getoetst moeten worden aan het artikel over uitvoeringsvoorwaarden (artikel 26 van Richtlijn 2004/18). Deze uitgangspunten zijn dus geen technische specificaties van het product, zoals de Commissie stelt. De uitgangspunten van zowel het EKO-keurmerk als het Max Havelaar-keurmerk mogen voorts ook worden gebruikt in de gunningscriteria. Deze uitgangspunten houden in casu voldoende verband met het voorwerp van de opdracht. Ook hier geldt dus dat het keurmerk zelf niet geëist mag worden. Dit zou in strijd zijn met de beginselen van gelijke behandeling, non-discriminatie en transparantie. Tot slot heeft de provincie ook van leveranciers geëist dat ze inzicht geven in hun activiteiten op het gebied van duurzaam inkopen en maatschappelijk verantwoord ondernemen. Deze eis is volgens het Hof in strijd met het gesloten systeem van bekwaamheidseisen en met de transparantieverplichting.

Arrest van het Hof van 10 mei 2012, Duomo Gpa Srl e.a., gevoegde zaken C-357/10 t/m C-359/10 (Italië)
Deze zaken hebben betrekking op een Italiaanse regeling die voorwaarden

stelt voor openbare aanbestedingsprocedures voor de gunning van diensten van beheer, vaststelling en inning van bepaalde belastingen. Duomo Gpa en twee andere ondernemingen worden uitgesloten van deze aanbestedingsprocedures. De reden hiervoor is dat zij niet beschikken over een minimaal volgestort kapitaal van 10 miljoen EUR. Het Hof stelt vast dat de betrokken regeling een beperking van het vrij verkeer vormt. De vrijheid van vestiging en de vrijheid van dienstverrichting worden immers belemmerd of minder aantrekkelijk gemaakt door de voorwaarde om een bepaald minimum volgestort kapitaal te hebben. Ook dwingen de regels particuliere marktdeelnemers, die de betrokken activiteiten willen verrichten, rechtspersoonlijkheid aan te nemen. Deze beperking kan volgens het Hof in beginsel worden gerechtvaardigd met het oog op een dwingende reden van algemeen belang. Verwezen wordt in dit verband naar de bescherming van de overheidsdienst tegen een eventuele niet-nakoming door de concessiehoudende vennootschap. De regeling moet dan echter wel geschikt zijn om het nagestreefde doel te bereiken en niet verder gaan dan daartoe nodig is. Juist op dit laatste punt schiet de regeling tekort. Het Hof overweegt dat er ook andere, meer evenredige wijzen zijn ter bescherming van de overheidsdienst tegen niet-nakoming door de concessiehouder. Deze uitkomst is het door de Nederlandse regering beoogde resultaat.

Vrij verkeer - Goederen

Arrest van het Hof van 12 maart 2012, Ascafor en Asidac, zaak C-484/10 (Spanje)
In deze zaak komen bedrijven die bewapeningsstaal produceren en die bouwstaal invoeren op tegen een Spaans decreet dat eisen aan die producten stelt. Op grond van de regels zijn er twee mogelijkheden om aan te tonen dat het bewapeningsstaal aan de Spaanse technische specificaties voldoet. Eén is door tests en controles bij levering, die voor rekening van de koper komen, de tweede zoals neergelegd in de Betoninstructie is met een kwaliteitskeurmerk dat voor rekening komt van de producent. Het Hof stelt vast dat de eisen verder gaan dan de minimumeisen uit Richtlijn 89/106 en dat de maatregel het vrij verkeer van goederen kan beperken. Indien de keurmerken bewijs vormen van een hoger garantieniveau dan de minimumnormen uit de Betoninstructie zelf, gaan zij verder dan noodzakelijk om te bewijzen dat bewapeningsstaal voldoet aan minimumnormen ter bescherming van het leven en de gezondheid van personen. Het is aan de

verwijzende rechter om dat te beoordelen. Indien het keurmerk minimumnormen vertegenwoordigt, dan moet onderscheid worden gemaakt tussen een keurmerk afgegeven door erkende instanties en andere entiteiten. Wanneer het een keurmerk van andere entiteiten betreft, is het gerechtvaardigd dat die moeten voldoen aan de vereisten uit de instructie. Voor een keurmerk dat is afgegeven door erkende instanties in de zin van Richtlijn 89/106, worden samenwerking en een actieve houding van de beide erkennende instanties vereist. Het Hof stelt vast dat, gelet op de vereiste samenwerking en het beginsel van wederzijdse erkenning, bepaalde vereisten uit de Betoninstructie mogelijk verder gaan dan noodzakelijk voor de bescherming van het leven en de gezondheid van personen. De uitspraak is in lijn met hetgeen de Nederlandse regering heeft betoogd.

Arrest van het Hof van 12 juli 2012, Fra.bo SpA, C-171/11 (Duitsland)
Deze zaak betreft een Duitse privaatrechtelijke vereniging die normen vaststelt voor gas- en waterleidingen en conformiteitsbeoordelingen uitvoert. De Duitse verwijzende rechter wil weten of deze vereniging zich ook moet houden aan het vrij verkeer van goederen. Het Hof oordeelt dat deze Duitse vereniging in werkelijkheid de toegang tot de Duitse markt reguleert. In dat geval zijn de EU-regels van het vrij verkeer van goederen van toepassing op de vereniging. Ook al is het een privaatrechtelijke organisatie. Deze uitkomst komt overeen met het door de Nederlandse regering ingebrachte standpunt.

Vrij verkeer - Kapitaal

Arrest van het Hof van 26 april 2012, Van Putten e.a., gevoegde zaken C-578/10 t/m C-580/10 (Nederland, Hoge Raad)
Deze gevoegde zaken betreffen de in Nederland woonachtige Van Putten, Mook en Frank. Zij hebben voertuigen uit een andere lidstaat geleend van familie of vrienden en in Nederland gebruikt. Bij een verkeerscontrole bleek dat zij geen registratiebelasting van personenauto's en motorrijwielen (BPM) hadden betaald over de geleende voertuigen. BPM wordt geheven wanneer een auto in Nederland geregistreerd wordt. BPM wordt ook geheven over auto's die in het buitenland geregistreerd zijn en feitelijk in Nederland worden gebruikt. De belastingdienst legde Van Putten, Mook en Frank een BPM-aanslag op. De belastingdienst hield geen rekening met de

duur van het gebruik van het voertuig in Nederland. De Hoge Raad legt het Hof de vraag voor over de verenigbaarheid van het opleggen van een BPM-aanslag met het in artikel 21 VWEU neergelegde recht om vrij op het grondgebied van een lidstaat te reizen en te verblijven. Volgens het Hof valt de grensoverschrijdende bruikleen om niet van een personenauto onder het vrij verkeer van kapitaal. Het Hof oordeelt dat het opleggen van een heffing een belemmering vormt van het vrij verkeer van kapitaal. Voor de rechtvaardiging is van belang dat rekening wordt gehouden met de duur van het gebruik van het Nederlandse wegennet met de personenauto.

Beschikking van het Hof van 19 september 2012, Levy et Sebbag, C-540/11 (België)
De heer Levy en mevrouw Sebbag, Belgisch ingezetenen, verzetten zich tegen het voornemen van de Belgische belastingdienst om de door hen verkregen dividenden van een in Frankrijk gevestigde onderneming te belasten nadat deze ook in Frankrijk al waren belast met een heffing van 15%. Volgens hen maakt de dubbele belasting inbreuk op het Europese recht en schendt het de bilaterale overeenkomst tot het vermijden van dubbele belastingheffing tussen België en Frankrijk uit 1964. In beroep vraagt de verwijzende rechter of dit het geval is. Het Hof doet de zaak bij beschikking af omdat het deze kwestie reeds beslist heeft in het arrest Damseaux (C-128/08). Bij de huidige stand van het Unierecht zijn de criteria voor de heffingsbevoegdheid van de lidstaten niet vastgelegd. Dit betekent dat de dividenden die door een in een lidstaat gevestigde onderneming aan een in een andere lidstaat wonende aandeelhouder worden uitgekeerd, aan een juridische dubbele belasting kunnen worden onderworpen wanneer beide lidstaten hun belastingbevoegdheid wensen uit te oefenen. Er is dan ook geen sprake van een schending van het Unierecht. Deze uitkomst is in overeenstemming met het door Nederland ingebrachte standpunt.

Arrest van het Hof van 8 november 2012, Commissie/Finland (ondersteund door o.a. Nederland), zaak C-342/10
In Finland zijn ingezeten pensioenfondsen onderworpen aan een belasting van 19,5% over de door hen te ontvangen dividenden. Voor deze belasting bestaat voor ingezeten vennootschappen een aftrekmogelijkheid. Als gevolg van verschillende bilaterale belastingovereenkomsten betalen bijna alle niet-ingezeten pensioenfondsen een belasting van maximaal 15% over de door hen te ontvangen dividenden. Voor niet-ingezeten pensioenfondsen bestaat de mogelijkheid tot aftrek niet. De Commissie is van mening dat

deze regeling discriminerend is en een beperking oplevert van het vrij verkeer van kapitaal. De beperking zou niet gerechtvaardigd kunnen worden. De Finse regering bestrijdt dat er sprake is van discriminatie, omdat alleen de kosten die rechtstreeks verband houden met de inkomsten, aftrek kunnen genieten. De aftrekbare kosten van de niet-ingezeten pensioenfondsen zijn volgens Finland niet direct toerekenbaar aan de dividendinkomsten van deze pensioenfondsen. Het Hof is van mening dat de Finse regeling indirect discriminerend is. De regeling levert een ongunstigere behandeling op van niet-ingezeten pensioenfondsen en dus een belemmering van het vrij verkeer van kapitaal. De regeling kan niet gerechtvaardigd worden door het territorialiteitsbeginsel of de noodzaak tot bescherming van de samenhang van het belastingstelsel, zoals onder andere door Nederland is betoogd. De Finse regeling is derhalve strijdig met artikel 63 VWEU, het vrij verkeer van kapitaal, en artikel 40 van de EER-overeenkomst.

Arrest van het Hof van 13 november 2012, Test Claimants, zaak C-35/11 (Verenigd Koninkrijk)

Deze zaak betreft een geschil tussen de verzoekers (Test Claimants) en de Britse belastingdienst over de fiscale behandeling van dividenden die de verzoekers ontvangen van niet in het Verenigd Koninkrijk gevestigde vennootschappen. Het arrest in een eerder gewezen *Test Claimants*-zaak (C-446/04) is de directe aanleiding voor het onderhavige arrest. In deze zaak werd de regeling voor de Advance Corporation Tax (ACT) op een aantal onderdelen in strijd bevonden met het Europese recht. Daarnaast heeft het Hof in dat arrest de voorwaarden geschetst waaronder de regeling ter voorkoming van economische dubbele belasting verenigbaar is met het Europese recht. In de voortzetting van de nationale procedure is er vervolgens discussie ontstaan over de interpretatie van het door het Hof gewezen arrest. Daarnaast waren enkele feiten nog verduidelijkt in de loop van de procedure. De verwijzende rechter wil in casu onder andere weten of artikel 63 VWEU betreffende het vrij verkeer van kapitaal van toepassing is op dividenden van een in een derde land gevestigde dochteronderneming. De in het Verenigd Koninkrijk gevestigde moederonderneming ontvangt de dividenden van de in een derde land gevestigde dochteronderneming waarover zij een beslissende invloed uitoefent. Anders dan Nederland heeft betoogd, oordeelt het Hof dat dit valt onder het toepassingsbereik van het vrij verkeer van kapitaal.

Arrest van het Hof van 22 november 2012, Commissie/Duitsland (ondersteund door o.a. Nederland), zaak C-600/10

De Commissie is een inbreukprocedure gestart tegen Duitsland, omdat Duitsland de op hem rustende verplichtingen uit artikel 63 VWEU (vrij verkeer van kapitaal) niet zou zijn nagekomen. Volgens de Commissie benadeelt de Duitse fiscale wetgeving buitenlandse pensioenfondsen. Deze pensioenfondsen kunnen volgens de Commissie geen kosten aftrekken die in verband staan met de dividendinkomsten in Duitsland, terwijl binnenlandse pensioenfondsen dat wel kunnen. Gesteund door Nederland en andere lidstaten heeft Duitsland als verweer aangevoerd dat de Commissie onvoldoende aannemelijk maakt dat buitenlandse pensioenfondsen daadwerkelijk worden benadeeld. Het verweer slaagt. Het Hof overweegt dat een verschil in behandeling van buitenlandse pensioenfondsen op zichzelf een ontoelaatbare beperking van het kapitaalverkeer kan vormen. Volgens vaste rechtspraak is het echter aan de Commissie om in een inbreukprocedure het bestaan van de inbreuk te bewijzen. Het Hof oordeelt dat de Commissie een daadwerkelijke benadeling van de buitenlandse pensioenfondsen niet heeft aangetoond.

Vrij verkeer - Personen

Beschikking van het Hof van 27 april 2012, Notermans-Boddenberg, zaak C-114/11 (Nederland, Hoge Raad)

De Duitse mevrouw Notermans-Boddenberg woont sinds 2002 in Nederland. Zij maakt gebruik van een auto die in Duitsland is geregistreerd. Zij gebruikt de auto onder meer om naar haar werk in Duitsland te gaan. De belastinginspecteur legt aan Notermans vanwege het gebruik van de openbare weg in Nederland een naheffingsaanslag BPM (registratiebelasting van personenauto's en motorrijwielen) op. De Hoge Raad legt aan het Hof van Justitie de vraag voor of mevrouw Notermans een beroep kan doen op de artikelen 21 en 45 VWEU om op te komen tegen de naheffing. Volgens het Hof van Justitie is artikel 45 VWEU (vrij verkeer van werknemers) van toepassing. Deze bepaling verzet zich echter niet tegen de naheffing BPM, wanneer het gaat om een voertuig dat hoofdzakelijk in Nederland duurzaam wordt gebruikt. Dit komt deels overeen met het standpunt van Nederland in deze zaak.

Arrest van het Hof van 14 juni 2012, Commissie/Nederland, zaak C-542/09
In Nederland kunnen studenten met behoud van studiefinanciering in het buitenland studeren. Dit heet meeneembare studiefinanciering (MNSF). Voor deze MNSF moet een student (onder meer) voldoen aan de zogeheten '3-uit-6-regel'. De '3-uit-6-regel' betekent dat wordt verlangd dat een student in de zes jaren voorafgaand aan zijn buitenlands verblijf tenminste drie jaar in Nederland heeft gewoond. Deze regel is door de Commissie voor het Hof aangevochten wegens strijd met het EU-recht betreffende het vrij verkeer van werknemers. Het Hof heeft de Commissie in het gelijk gesteld. Het Hof oordeelt dat de woonplaatseis een legitiem doel dient, namelijk het bevorderen van studentenmobiliteit. De woonplaatseis is ook een geschikt middel om dat doel te bereiken. Toch houdt de woonplaatseis geen stand: Nederland heeft volgens het Hof niet bewezen dat deze eis niet verder gaat dan noodzakelijk is om het daarmee nagestreefde doel te bereiken.

Vrij verkeer - Vestiging

Arrest van het Hof van 12 juli 2012, Commissie/Spanje (ondersteund door o.a. Nederland), zaak C-269/09
Deze zaak gaat over een Spaanse exitheffing die geldt voor natuurlijke personen die hun woonplaats verleggen naar het buitenland. Deze natuurlijke personen moeten bij vertrek belasting betalen over alle nog niet toegerekende inkomsten. Volgens de Europese Commissie is deze Spaanse exitheffing in strijd is met onder meer het vrije verkeer van werknemers en vestiging. Nederland steunt Spanje in deze procedure. Het Hof beslist dat de maatregel de uitoefening van het vrije verkeer kan belemmeren. Natuurlijke personen die Spanje verlaten, betalen immers eerder belasting dan de natuurlijke personen die in Spanje blijven wonen. Hierdoor lopen zij een betalingsfaciliteit mis en ondervinden zij een cashflownadeel. Deze belemmering is volgens het Hof – anders dan Spanje en de Nederlandse regering betoogden – niet te rechtvaardigen. De maatregel is immers niet noodzakelijk ter bescherming van de doeltreffendheid van invordering van belastingschuld, omdat lidstaten ook gebruik kunnen maken van instrumenten voor wederzijdse bijstand bij invordering. Evenmin kan de maatregel worden gerechtvaardigd door de verdeling van heffingsbevoegdheid tussen lidstaten. De omvang van de belastingschuld staat immers al definitief vast. Het gaat slechts om het moment van invorderen daarvan. Er is dus geen gevaar van dubbele heffing of van niet-heffing.

Uitspraak van het Hof van 6 september 2012, Commissie/Portugal (ondersteund door o.a. Nederland), zaak C-38/10

Ook deze zaak gaat over de zogeheten exitheffing. Deze was ook voorwerp van de zaak *National Grid Indus* (C-371/10). De exitheffing is een belasting op nog niet gerealiseerde winsten (ook wel latente meerwaarde genoemd). Een Portugese onderneming betaalt deze belasting als zij haar statutaire of feitelijke zetel verplaatst naar een ander land. Een niet-Portugese onderneming betaalt deze belasting als zij activa vanuit een vaste inrichting in Portugal overbrengt naar een ander land. Volgens de Commissie is de exitheffing een belemmering van de vrijheid van vestiging. Het Hof gaat mee in dit oordeel. Net als in *National Grid Indus* oordeelt het Hof dat de Portugese exitheffing disproportioneel is, omdat ondernemingen niet de mogelijkheid hebben te kiezen voor uitstel van betaling van de belasting tot het moment waarop de winst daadwerkelijk wordt gerealiseerd. Dit geldt ook – en dat is nieuw vergeleken met *National Grid Indus* – voor de situatie waarin een niet-Portugese onderneming activa overbrengt van een vaste inrichting in Portugal naar een ander land. Ook nieuw is het oordeel dat de exit-heffing is toegestaan als een onderneming haar activiteiten stopt (zonder verplaatsing van zetel of overbrenging van activa). Deze uitspraak vormt een middenweg tussen het standpunt van de Commissie en dat van de lidstaten, waaronder Nederland.

Bijlagen

Bijlage 1 In 2012 gewezen arresten met Nederlandse inbreng, op nummer gesorteerd

Zaaknr.	Partijen	Trefwoorden
T-76/07	El Fatmi / Raad	Sancties, GBVB, terrorismebestrijding, bevriezing tegoeden
T-265/08 & T-270/08	Duitsland / Commissie	Structuurfondsen, EFRO, korting, financiering
T-90/09	Mojo Concerts BV / Commissie	Staatssteun
C-269/09	Commissie / Spanje	Vrijheid van vestiging, exitheffing
C-348/09	P.I.	Burgerschap, vrij verkeer van personen, Richtlijn 2004/38
T-396/09	Milieudefensie / Commissie	Milieu, beroep tegen derogatie voor Nederland, luchtkwaliteitsdoelstellingen (fijnstof)
C-542/09	Commissie / Nederland	Vrij verkeer van personen studiefinanciering, woonplaatsvereiste
C-7/10 & C-9/10	Kahveci en Inan	Associatieverdrag Turkije
T-29/10 & T-33/10	Nederland en ING / Commissie	Staatssteun
C-38/10	Commissie / Portugal	Vrijheid van vestiging, exitheffing
T-137/10	CBI / Commissie	Staatssteun, ziekenhuizen gewest Brussel
C-141/10	Commissie / Nederland	Sociaal recht, boorplatformwerkers, discriminatie
C-282/10	Dominguez	Sociaal recht, arbeid, ziekteverlof, vakantie
C-292/10	G	Burgerlijke en handelszaken
C-334/10	X	Fiscaal recht, btw, verbouwingskosten
C-342/10	Commissie / Finland	Vrij verkeer van kapitaal, belasting, dividend, niet-ingezeten pensioenfondsen
C-347/10	Salemink	Sociaal recht, sociale zekerheid, boorplatformwerkers

Zaaknr.	Partijen	Trefwoorden
C-357/10 & C-359/10	Duomo Gpa e.a.	Vrij verkeer van diensten, aanbestedingen
C-360/10	SABAM	Intellectueel eigendom, auteursrecht, filterverplichting 'peer to peer file sharing' via internet
C-368/10	Commissie / Nederland	Vrij verkeer van diensten, aanbestedingen, keurmerken
C-414/10	Véleclair SA	Fiscaal recht, btw, dubbele belastingheffing
C-484/10	Ascafor en Asidac	Vrij verkeer van goederen, bouwstoffenbesluit
C-498/10	X	Fiscaal recht, premies loon voor niet in Nederland woonachtige voetballers
C-502/10	Singh	Asiel en migratie, status vreemdeling
C-508/10	Commissie / Nederland	Asiel en migratie, leges derdelanders
C-520/10	Lebara	Fiscaal recht, btw telefoonkaarten
C-539/10 P & C-550/10 P	Al Aqsa / Raad	Sancties, GBVB, terrorismebestrijding, bevriezing tegoeden
C-558/10	Bourgès-Maunoury en Heintz	Fiscaal recht, inkomstenbelasting, Protocol betreffende de voorrechten en immuniteiten van de EU
C-578/10 t/m C-580/10	Van Putten e.a.	Vrij verkeer van kapitaal, BPM, bruikleen personenauto
C-591/10	Littlewoods Retail Ltd e.a.	Fiscaal recht, btw, procedurele autonomie
C-594/10	Van Laarhoven	Fiscaal recht, btw-aftrek, dienstauto
C-600/10	Commissie / Duitsland	Vrij verkeer van kapitaal, fiscale behandeling pensioenfondsen
C-619/10	Trade Agency	Burgerlijke en handelszaken
C-620/10	Kastrati	Asiel en migratie, Dublin-verordening, intrekking asielverzoek
C-27/11	Vinkov	Strafrecht, wederzijdse erkenning
C-35/11	Test Claimants	Vrij verkeer van kapitaal, dividend, dochteronderneming
C-40/11	Iida	Burgerschap, artikel 21 VWEU, EU-Handvest

Zaaknr.	Partijen	Trefwoorden
C-42/11	Lopes da Silva	Strafrecht, uitzetting, burgerschap
C-44/11	Deutsche Bank	Fiscaal recht, directe belasting, btw bankdiensten
C-49/11	Content Services	Consumentenbescherming, begrip 'duurzame drager'
C-71/11 & C-99/11	Y en Z	Asiel en migratie, kwalificatierichtlijn, vluchteling, vrijheid van godsdienst
C-79/11	Giovanardi	Strafrecht, Kaderbesluit status slachtoffer in strafprocedure
C-83/11	Rahman	Burgerschap, Richtlijn 2004/38
C-106/11	Bakker	Sociaal recht, premie sociale zekerheid, vlaggenstaat schip
C-114/11	Notermans-Boddenberg	Vrij verkeer van personen, BPM
C-133/11	Folien Fischer	Burgerlijke en handelszaken
C-138/11	Compass-Datenbank	Mededinging, databank, machtsmisbruik
C-149/11	Leno Merken	Intellectueel eigendom, merkenrecht
C-170/11	Lippens	Burgerlijke en handelszaken, verordening bewijsvoering, getuigenverhoor
C-171/11	Fra.bo SpA	Vrij verkeer van goederen
C-227/11	DHL Danzas Air	Douane, douane-indeling meetinstrumenten
C-248/11	Nilaş e.a.	Vennootschapsrecht, Richtlijn financiële markten, begrip gereglementeerde markt
C-259/11	DTZ Zadelhoff	Fiscaal recht, btw, vennootschapsrecht
C-277/11	M	Asiel en migratie, kwalificatierichtlijn, reikwijdte 'verplichte samenwerking'
C-291/11	TNT Freight Management	Douane, douane-indeling farmaceutische producten
C-299/11	Gemeente Vlaardingen	Fiscaal recht, directe belasting, btw, ontroerend goed
C-326/11	Komen	Fiscaal recht, directe belasting, btw-heffing ('vernieuwbouw')

Zaaknr.	Partijen	Trefwoorden
C-355/11	Brouwer	Landbouw, aanlijnen kalveren
C-356/11 & C-357/11	O en S	Burgerschap, gezinshereniging, bestaansmiddelen
C-430/11	Sagor	Asiel en migratie, terugkeerrichtlijn strafbaarstelling illegaliteit, boetes
C-466/11	Gennaro Currà e.a.	Handvest, schadevergoeding WO II
C-524/11	Lowlands Design	Douane, douane-indeling 'baby-slaapzak'
C-540/11	Levy et Sebbag	Vrij verkeer van kapitaal, dubbele belasting, dividend
C-579/11	GAMP	Structuurfondsen, EFRO, uitzondering 'spil-over effect'
C-11/12	Maatschap L.A. e.a.	Landbouw, landbouwsteun
C-88/12	Jaoo	Asiel en migratie, Schengengrenscode, Mobiel Toezicht Veiligheid, grenscontrole
C-278/12	Adil (PPU)	Asiel en migratie, Schengengrenscode, Mobiel Toezicht Veiligheid, grenscontrole
C-370/12	Pringle	Eurocrisis, ESM-verdrag

Bijlage 2 Aanhangige zaken op 31 december 2012 met Nederlandse inbreng, op nummer gesorteerd

Zaaknr	Partijen	Trefwoorden
T-276/08	Al Aqsa / Raad	Sancties, GBVB, terrorisme, bevriezing tegoeden
T-380/08	Nederland / Commissie	Toegang tot documenten
T-97/09	Duitsland / Commissie	Regionaal beleid, korting EFRO financiering
T-347/09	Duitsland / Commissie	Staatssteun, natuurgebieden
T-109/10	Luxemburg / Commissie	Regionaal beleid, EFRO, IRMA, korting toegezegde steun
T-119/10	Nederland / Commissie	Regionaal beleid, IRMA, EFRO, korting toegezegde steun
C-576/10	Commissie / Nederland (Doornakkers)	Overheidsopdrachten
C-584/10 P	Kadi II	Terrorisme, listing, bevriezing tegoeden
C-617/10	Akerberg Fransson	Strafrecht, ne bis in idem, EVRM, Handvest
T-16/11	Nederland / Commissie	Forfaitaire korting landbouwsubsidie, aardappelzetmeel
E-16/11	ICESAVE	EVA-Hof, garantie depositostelsel spaarders
C-64/11	Commissie / Spanje	Exitbelasting
C-65/11	Commissie / Nederland	Btw, moeiende topholdings
T-112/11 & T-113/11	Schutzgemeinschaft Milch	Geografische bescherming kaas (Edam en Gouda)
C-197/11	Libert e.a.	RO, grondpolitiek, dienstenrichtlijn
T-208/11	LTTE	Terrorisme, listing, bevriezing tegoeden, Tamil tijgers
C-221/11	Demirkan	Associatieverdrag Turkije
C-231/11	Fortuna e.a.	Vrij verkeer van kapitaal, kansspelen
C-261/11	Commissie / Denemarken	Exitbelasting

Zaaknr.	Partijen	Trefwoorden
C-274/11	Spanje / Raad	Gemeenschapsoctrooi, nauwere samenwerking
C-292/11 P	Commissie / Portugal	Bevoegdheid Commissie dwangsom
C-301/11	Commissie / Nederland	Exitbelasting
T-343/11	Nederland / Commissie	EOGFL forfaitaire korting landbouwsubsidie, groente en fruit
T-368/11	PPG / Commissie	REACH-verordening
C-375/11	Belgacom	Machtigingsrichtlijn, extra heffing gebruiksrechten radiofrequenties
C-398/11	Hogan	Sociale zekerheid
C-399/11	Melloni	EAB, Handvest
C-443/11	Jeltes	Grensarbeid, werkloosheidsuitkering, woonplaatsvereiste
C-457/11 & C-460/11	Wort	Auteursrecht
C-475/11	Konstantinides	Vrij verkeer van diensten
C-476/11	Kristensen	Gelijke behandeling, leeftijdsdiscriminatie
T-488/11	SARC	Staatssteun
C-500/11	Fruition Po	GO groente en fruit
T-503/11	Al Aqsa / Raad	GBVB, terrorisme, bevriezing tegoeden
T-508/11	LTTE	Bevriezing tegoeden
C-518/11	UPC	Telecom, mededinging
C-523/11	Prinz	Studiefinanciering, woonplaatsvereiste (3 uit 6)
C-528/11	Halaf	Dublin-verordening, Handvest, asiel, bewijskracht UNHCR rapport
C-529/11	Alarape en Tijani	Verblijfsrecht derdelander, Richtlijn 2004/38
C-539/11	Ottica New Line	Vrijheid van vestiging, vrij verkeer van diensten, volksgezondheid
C-542/11	Codirex	Douane-indeling
C-577/11	DKV	Verhoging verzekeringspremies
C-585/11	Seeberger	Studiefinanciering (3 uit 6)

Zaaknr.	Partijen	Trefwoorden
C-622/11	Pactor Vastgoed	Btw, bouwgrond
C-635/11	Commissie / Nederland	Grensoverschrijdende fusies kapitaalvennootschap
C-648/11	MA e.a	Asiel, Handvest
C-651/11	X	Btw
C-1/12	Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas (OTOC)	Mededinging, kartel
C-7/12	Rieznieces	Gelijke behandeling, arbeid
T-15/12 & T-16/12	Provincie Groningen e.a. / Commissie	Vrij verkeer van diensten, mededinging
C-26/12	PPG Holdings	Btw
C-24/12 & C-27/12	X BV	Vrij verkeer van kapitaal
C-28/12	Commissie / Raad	Externe betrekkingen, luchtvaartakkoord
C-48/12	Commissie / Polen	Dwangsom/boete wegens te late implementatie richtlijn
C-50/12 P	Kendrion	Begrip 'redelijke termijn' zaken Gerecht
C-57/12	Femarbel	Vrij verkeer diensten
C-60/12	Baláz	Wederzijdse erkenning, kaderbesluit
C-63/12	Commissie / Raad	Ambtenarenstatuut, salaris
C-64/12	Schlecker	EVO-verdrag, arbeidsovereenkomst
C-66/12	Raad / Commissie	Ambtenarenstatuut, salaris
C-80/12	Felixstowe Dock and Railway Company e.a.	Belastingen, vrije vestiging
C-84/12	Koushkaki	Schengen, SUO
C-86/12	Alopka	Asiel, burgerschap
C-91/12	PFC Clinic	Btw, esthetische behandeling
C-101/12	Schaible	Landbouw, dierziekten, proportionaliteit
C-105/12 t/m C-107/12	Essent e.a.	Splitsingswet energiebedrijven
C-114/12	Commissie / Raad	Externe betrekkingen, audiovisuele diensten

Zaaknr.	Partijen	Trefwoorden
C-128/12	Sindicatos dos Bancários do Norte e.a.	Handvest, verlaging salarissen
C-137/12	Commissie / Raad	Externe bevoegdheid (diensten)
C-140/12	Brey	Kwalificatie bijstandsuitkering
C-141/12	Y.S.	Bescherming persoonsgegevens
C-148/12	Commissie / Duitsland	Dwangsom/boete wegens te late implementatie richtlijn
C-176/12	Association de médiation sociale (AMS)	Handvest, werknemers
T-196/12	Commissie / Raad	Ambtenarenstatuut, salaris
C-199/12 t/m C-201/12	X e.a.	Asiel, verblijfsvergunning
C-204/12 t/m C-208/12	Essent Belgium e.a.	Energie, mededinging
C-224/12 P	ING / Commissie	Staatssteun
C-225/12	Demir	Associatieverdrag Turkije
C-227/12	Koninklijke Luchtvaart Maatschappij en TUI Airlines Nederland	Compensatieregeling luchtpassagiers
C-228/12 t/m C-232/12 & C-254/12 t/m C-258/12	Vodafone Omnitel e.a.	Telecom, financiering toezichthouder
C-240/12	Le Relais	Milieu, afvalstoffen
C-241/12 & C-242/12	Shell Nederland e.a.	Milieu, afvalstoffen
C-245/12	Commissie / Polen	Dwangsom/boete wegens te late implementatie richtlijn
C-284/12	Deutsche Lufthansa	Staatssteun
C-302/12	X	Belastingen, BPM
C-305/12	Commissie / Slowakije	Dwangsom/boete wegens te late implementatie richtlijn
C-314/12	UPC Telekabel Wien	Auteursrecht
C-317/12	Lundberg	Transport, tachograaf
C-321/12	Van der Helder en Farrington	Sociale zekerheid, ‘pensionado’s’

Zaaknr	Partijen	Trefwoorden
C-330/12	Commissie / Polen	Dwangsom/boete wegens te late implementatie richtlijn
C-331/12	Commissie / Polen	Dwangsom/boete wegens te late implementatie richtlijn
C-336/12	Manova	Overheidsopdrachten
C-359/12	Timmel	Prospectusrichtlijn
C-372/12	M en S	Bescherming persoonsgegevens
C-380/12	X	Douane-indeling, bleekaarde
C-390/12	Pfleger e.a.	Vrij verkeer van diensten, kansspelen
C-392/12	Commissie / Duitsland	Dwangsom/boete wegens te late implementatie richtlijn
C-396/12	Van der Ham en Van der Ham-Reijersen van Buuren	Landbouw, subsidiekorting
C-398/12	M	Schengen, ne bis in idem
C-414/12	Daiichi	Externe betrekkingen, TRIPS
C-423/12	Reyes	Gezinshereniging
C-426/12	X	Belastingen, energie, duaal gebruik
C-435/12	ACI Adam e.a.	Auteursecht, thuiskopie
C-437/12	X	Belastingen, BPM
C-441/12	Almer Beheer en Daedalus Holding	Prospectusrichtlijn
C-456/12	O	Gezinshereniging
C-457/12	S	Gezinshereniging
C-461/12	Granton Advertising	BTW, kortingskaarten
C-473/12	IPI	Bescherming persoonsgegevens, detectives
C-475/12	UPC DTH	Diensten, telecom
C-480/12	X	Douane, veredeling
C-484/12	Georgetown University	Octrooi, medicijnen, producten ABC
C-485/12	Maatschap T. van Oosterom en A. van Oosterom-Boelhouwer	Landbouw, subsidie
C-486/12	X	Bescherming persoonsgegevens
C-572/12	Commissie / Nederland	Dwangsom/boete wegens te late implementatie richtlijn

Zaaknr.	Partijen	Trefwoorden
C-513/12	Ayalti	Inburgeringstoets
C-463/12	Copydan Bändkopi	Auteursrecht, thuiskopie

Bijlage 3 Statistieken van de Nederlandse inbreng bij het EU-Hof van Justitie en het Gerecht in 2012

De onderstaande grafiek is een numerieke weergave van de in hoofdstuk 2 van dit jaarbericht besproken zaken voor de Europese hoven. Het gaat om zaken waarin in 2012 uitspraak is gedaan en waaraan de Nederlandse regering een bijdrage heeft geleverd.

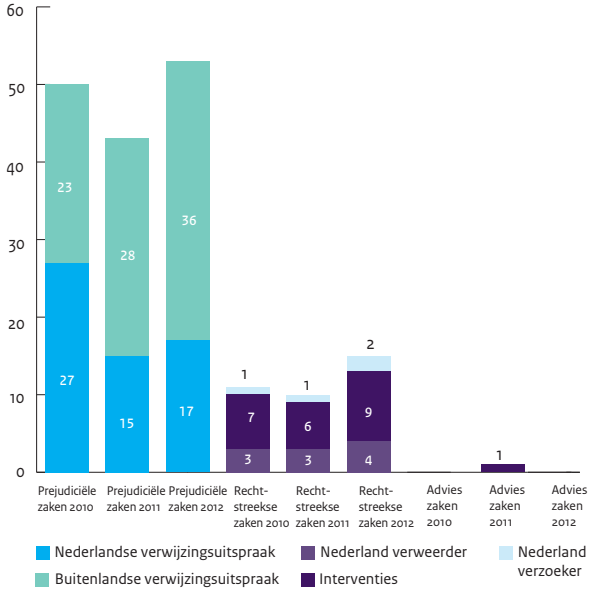

Zoals zichtbaar is in de bovenstaande grafiek, heeft de Nederlandse regering deelgenomen aan 53 prejudiciële zaken en aan 15 rechtstreekse zaken die in 2012 afgedaan zijn.

Het Hof heeft in 2012 in totaal 595 zaken afgedaan, tegen 638 in 2011 en 574 in 2010. Het ging in 2012 om 386 prejudiciële zaken en om 70 rechtstreekse zaken. Het Gerecht heeft in 2012 in totaal 688 zaken afgedaan. In 2011 waren dit er 714 en in 2010 deed het Gerecht uitspraak in 527 zaken.

De onderstaande grafiek toont de relatieve bijdrage van de Nederlandse regering in prejudiciële zaken voor het EU-Hof van Justitie. Per jaar wordt de verhouding weergegeven tussen de afgedane prejudiciële zaken waaraan Nederland heeft deelgenomen en het totaal aantal prejudiciële zaken dat door het Hof is afgedaan.

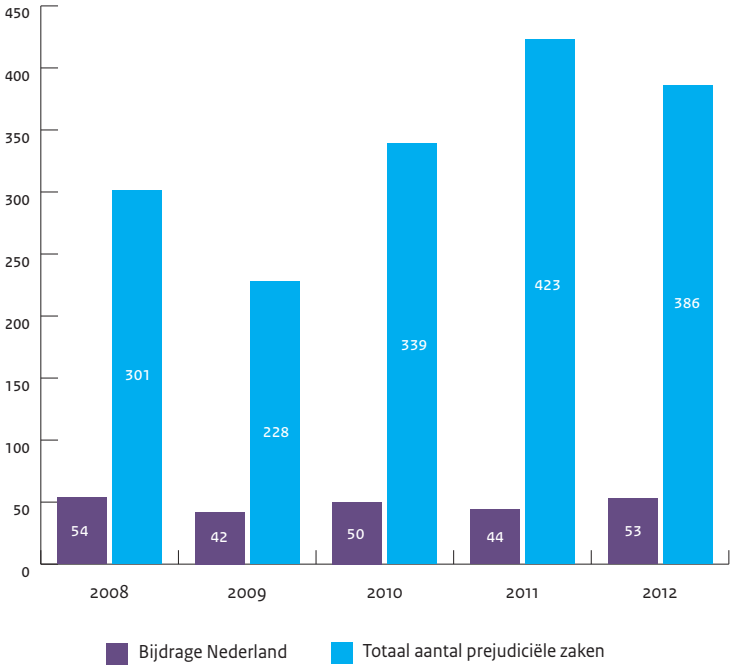

Uitgave: Ministerie van Buitenlandse Zaken
Directie: Juridische Zaken / Europees Recht
Redactie: George Dictus en Pieter Corpeleijn
Foto omslag: Hof van Justitie van de Europese Unie
Opmaak: vijfkeerblauw.nl Rijswijk
www.rijksoverheid.nl | februari 2013